

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ



ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ (Γ.Β.Μ.) 97
- ΣΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΧΩΡΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ (Λουκᾶ Χριστοφόρου) 99
- Ο ΚΕΝΟΣ ΤΑΦΟΣ (Βασιλ. Σταθάκη) 109
- ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ (ποίημα 'Ελ. Μάινα) 111
- ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ (Βασιλ. Σταθάκη) 112
- ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΝΟΙΑ (Δημ. Παπαθανασοπούλου) 115
- Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ - Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ (Βασ. Χαραλαμποπούλου) 119
- ΣΧΟΛΙΑ 123
- ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. 'Επικοινωνίας τής Χ.Ε.Ε.) 125

ΕΤΟΣ 75ον

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2012

ΑΡΙΘ. 730

ΕΥΡΩ 1,50

**Πρός τούς κ.κ. Συνδρομητάς
τῶν «Ακτίνων»**

Υπενθυμίζομε στούς φίλους συνεργάτας-συνδρομητάς μας, τήν ανάγκη νά ανανεώσουν έγκαιρως τή συνδρομή τους γιά τό έτος 2012.

Η συνδρομή διά τό 2012 παραμένει ή ίδια ήτοι ΕΥΡΩ 15, παρά τήν μεγάλη αυξηση τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν.

Παρακαλοῦμε διά τήν έγκαιρον καταβολήν τῆς συνδρομῆς ώστε νά συνεχίζεται τακτικά καί άπρόσκοπτα ή κυκλοφορία τῶν «Ακτίνων».

• • •

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2012

Έσωτερικοῦ: ΕΥΡΩ 15 - Κύπρου: ΕΥΡΩ 20 -

Έξωτερικοῦ γενικώς: ΕΥΡΩ 30

Η συνδρομή καταβάλλεται στά γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτη 14), Θεσσαλονίκης (Ἄγιας Σοφίας 41). Ήμπορεῖ ἐπίσης νά άποστέλλεται διά ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τό Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτη 14 – 105 61 Ἀθήνα).

Είδικῶς οι συνδρομηταί μας τῆς ἑπαρχίας ἡμποροῦν νά καταθέτουν τήν συνδρομή τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, εἰς τούς ἔθελοντάς ἀντιπροσώπους ή συνεργάτας μας στίς πόλεις ὅπου ύπάρχουν.

Οι συνδρομηταί μας τοῦ ἔξωτερικοῦ ἡμποροῦν νά καταθέτουν τήν συνδρομή τους, εἰς τόν λογαριασμόν μέ μορφή I.B.A.N. γιά ἐμβάσματα τῆς Eurobank μέ ἀριθμό: GR 1102602010000940100366081, ή νά τήν ἀποστέλλουν μέ τραπεζική ἐπιταγή εἰς διαταγήν τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ακτίνων».

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 75ον

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2012

Αριθ. 730

ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Τό πρόβλημα τοῦ θανάτου ύπάρχει καὶ ὅλους τούς ἀπασχολεῖ. Ἐν ύπαρχῃ μιά διαφορά δέν εἶναι στὸ πρόβλημα. Εἶναι στήν ἀντιμετώπιση καὶ στή λύση. «Ἐίναι φρικτός ὁ θάνατος γεμάτος ἀπό πολύ φόβο. Ὁχι δῆμως γι' αὐτούς πού γνωρίζουν τή χριστιανική διδασκαλία. Διότι αὐτός πού δέν ἔχει καμμιά γνώση γιά τή μελλουσα ζωή καὶ θεωρεῖ τήν παροῦσα ώς διάλυση καὶ τέρμα, φυσικό εἶναι νά φρίτη καὶ νά τρέμη σάν νά προχωρή στήν ἀνυπαρξία» (Χρυσόστομος).

Ἐτοι εἶναι. Θά δοῦμε τή ζωή καὶ τό θάνατο μέ τό κοντόφθαλμο μάτι τῆς ἀπιστίας; Φτωχή τότε ἡ ζωή μας. Ἡ ὑλη τό ἰδανικό μας. Ἐπικουρισμός ἡ ἀπελπισμός καὶ μηδενισμός ἡ φιλοσοφία μας. Θά ἀτενίσουμε δῆμως τή ζωή μέ τό πρᾶσμα τῆς αἰωνιότητος; Ἀλλες τότε φωτεινές καὶ ύψηλές διαστάσεις θά πάρῃ. Ἡ ζωή μας τότε δέν εἶναι ἡ ζωή ἐρπετοῦ πού θά συνθλιβῇ κάτω ἀπό τό βαρύ πέλμα τοῦ πανδαμάτορα

χρόνου. Εἶναι ἡ ζωή τοῦ οὐρανοδόρομου ἀετοῦ πού χαίρεται τίς φωτοπλημμύριστες κορυφές τῆς πίστεως. Πιστεύουμε στήν αἰωνιότητα καὶ ἐλπίζουμε στήν Ἀνάσταση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ; Ὄλοκληρη ἡ ζωή μας ἀλλάζει, μεταμορφώνεται.

Καὶ ὅλα αὐτά δέν εἶναι θεωρίες. Εἶναι πραγματικότης πού τήν ἔζησαν καὶ τήν ζοῦν πάντοτε οἱ ἀληθινοί πιστοί. Τά ἀτέλειωτα δάκρυα καὶ οἱ ἀπαρηγόρητοι θρῆνοι δέν ἔχουν θέση στή ζωή τῶν Χριστιανῶν. Πιστεύουν στή ζωή μετά τόν θάνατο, ἔτοι γι' αὐτούς ὁ λίθος τοῦ μνήματος δέν εἶναι ὁ βράχος πάνω στόν ὅποιο συντρίβεται τό πλοιάριο τῆς ζωῆς. Εἶναι τό ἀκύμαντο λιμάνι τῶν οὐρανίων προσδοκιῶν. Ζοῦν μέ τή βεβαιότητα τῆς Ἀναστάσεως, γιατί ἔχουν ωητή τή διαβεβαίωση τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς ζωῆς καὶ Νικητοῦ τοῦ θανάτου πού διεκήρυξε: «Πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μή ἀποθάνῃ εἰς τόν αἰῶνα» (Ιωάν. 1α' 26). Γιά τούς πιστούς δέν ύπαρχουν

τάφοι. 'Υπάρχουν μόνο κοιμητήρια. 'Ο θάνατος γι' αύτούς δέν είναι θάνατος. Είναι ζωή, νέα, αιώνια ζωή. «Τό φθαρτόν ἐνδύεται ἀφθαρσίαν καὶ τό θνητόν ἐνδύεται ἀθανασίαν» (Α΄ Κορινθ. ιε' 53). Η διάλυση τοῦ σώματος είναι ύπνος καὶ τόν διαδέχεται ή ἔγερση. «Οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλά καθεύδει» δέν ἐπανελάμβανε ὁ Κύριος;

Αύτό τό θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς εἰρήνης, πού ἀπέρρευσαν ἀπό τό κενό μνῆμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τό ζοῦσαν σέ κάθε στιγμή οἱ πιστοί τῆς πρωτοχριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Μιά ματιά στίς κατακόμβες γεμίζει ὅχι μέ κατάθλιψη καὶ ἀπογοήτευση, ἀλλά μέ βαθιά αἰσιοδοξία καὶ ὑπερκόσμια ἐλπίδα. Οἱ κατακόμβες δέν είναι τόποι πένθους. Οἱ πιστοί ἐκεῖ κατευοδώνουν μέ χαρμόσυνους ὕμνους. Μακαρίζουν τούς «κεκοιμημένους ἐν Κυρίῳ». Τό καθετί φανερώνει πίστη καὶ ἐλπίδα, ἀφθαρσία καὶ βεβαιότητα στήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς καὶ στήν ἀνάσταση τοῦ σώματος.

Αύτό τό μήνυμα μᾶς φέρνει ἡ λαμπροφόρος Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου: «Θανάτου ἐօρτάζομεν νέκρωσιν». Μήνυμα νίκης καὶ θριάμβου. Η Ἀνάσταση ἐγκαινίασε μιά νέα ἐποχή. Ὁλλαξε ριζικά τόν τρόπο τῆς θεωρήσεως τοῦ κόσμου. Ὁλλη νοοτροπία κυριαρχεῖ τώρα στή ζωή τῶν ἀνθρώπων πού πιστεύουν στόν

Χριστό. Ή κάθε ήμέρα πού κυλᾶ δέν μᾶς φέρνει πιά πιό κοντά στήν ήμέρα τοῦ θανάτου. Μᾶς φέρνει πιό κοντά στήν ήμέρα τῆς ζωῆς τῆς αἰώνιου.

Φῶς πλούσιο καταυγάζει τήν ψυχή τοῦ πιστοῦ Χριστιανοῦ. Μέ τό φῶς τῆς πίστεως βλέπει πέρα ἀπό τά φαινόμενα. Γιατί νά ἀμφιβάλλῃ; Ό Θεός τοῦ ἔχει δώσει τόσες ἀπτές ἀποδείξεις καὶ μέσα ἀπό τόν φυσικό κόσμο. Γεμάτη ἡ φύση ἀπό νεκραναστάσεις, ἀπό προτυπωτικές εἰκόνες τῆς μεταλοντικῆς ἀναστάσεως. Τά στάχυα, τά δένδρα, ἡ ἀνοιξιάτικη βλάστηση, ὅλα αὐτά δέν βλάστησαν ἀπό ἓν σπέρμα θαμμένο καὶ σαπισμένο μέσα στή γῆ; Γιατί λοιπόν, καὶ τό θνητό σῶμα νά μήν ἀναστηθῇ μέ νέα ἔνδοξη καὶ ἀθανατη μορφή; «Ἄφρον», λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος στήν ἄπιστο. «Σύ ὃ σπείρεις, οὐ ζωοποιεῖται ἐάν μή ἀποθάνῃ... Οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. Σπείρεται ἐν φυορῷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ ἐγείρεται ἐν δόξῃ, σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει». Καὶ γεμάτος ἀπό τή χαρά τῆς Ἀναστάσεως ἀναφωνεῖ: «Ποῦ σου, θάνατε, τό κέντρον; Ποῦ σου, "Ἄδη, τό νῖκος» (Α΄ Κορινθ. ιε' 36, 42, 43, 55). Αύτή ἡ πίστη στήν Ἀνάσταση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἀποτελεῖ τήν ἐγγύηση καὶ τῆς δικῆς μας ἀναστάσεως.

Γ.Β.Μ.





ΣΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΧΩΡΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ^(*)

1. Εισαγωγή

Ή ίκανότητα τῆς σύγχρονης έπιστημης νά άπαντα σέ έρωτήματα τά όποια μποροῦν νά όρισθοῦν έπιστημονικά είναι σχεδόν χωρίς δρια.

Τό φάσμα τῶν έπιστημονικῶν έρωτημάτων στά όποια έπιδιώκονται έπιστημονικές άπαντήσεις είναι έπισης άπεραντο. Έκτείνεται άπό τά άπλα έρωτήματα πού άποσκοποῦν στήν έπικύρωση καί τή συστηματοποίηση τῆς έπιστημονικῆς γνώσης ώς τά έρωτήματα τῶν πρωτοποριακῶν πεδίων αἰχμῆς ὅπου οι άπαντήσεις είναι δύσκολες καί ή έπιστημονική μέθοδος βρίσκεται πολλές φροές στά δρια τῶν δυνατοτήτων της. Άναζητοῦνται, άκόμη, άπαντήσεις σέ θεμελιακά έρωτήματα πού θεωροῦνται ὅτι ἔχουν άπαντηθεῖ, ὅπως, γιά παράδειγμα, «εἶναι ή ταχύτητα τοῦ φωτός στό κενό ή μέγιστη δυνατή ταχύτητα, ή ἀρροσπέλαστη σταθερά τῆς φύσης;». Έρωτήματα καί άναζητήσεις άπαντήσεων, πού έν πολλοῖς καταδεικνύουν τόν τρόπο μέτον όποιο ή έπιστημη ἔξελισσεται καί ή έπιστημονική γνώση θεμελιώνεται.

* * *

Στήν άποψινή μου όμιλία θά άναφερθώ σέ δύο κατηγορίες έπιστη-

μονικῶν έρωτημάτων πού βρίσκονται στά δρια τῆς έπιστημης. Έρωτήματα τά όποια ἐνῶ μποροῦν νά διατυπωθοῦν έπιστημονικά, δέν έπιδέχονται έπιστημονική διευθέτηση, δέν μποροῦν νά άπαντηθοῦν, τή χρονική στιγμή πού διατυπώνονται γιατί βρίσκονται τή χρονική ἐκείνη στιγμή πέραν τῶν δυνατοτήτων τῆς έπιστημης. Έρωτήματα αύτοῦ τοῦ είδους άνήκουν στήν περιοχή τῆς «τράνς-σάιενς» (trans-science) στήν περιοχή πέραν τῆς έπιστημης. Άπαιτοῦν ίδιαίτερη προσοχή, κυρίως ἐκ μέρους τοῦ έπιστημονα, ό όποιος καλεῖται νά ἐκφέρει έπιστημονική ἀποψη χωρίς νά ἔχει έπαρκη έπιστημονικά δεδομένα. Τά έρωτήματα αύτά έμπιπτουν σέ δύο κατηγορίες:

(1) Έρωτήματα πού βρίσκονται πέραν τῶν δυνατοτήτων τῆς έπιστημης ὅταν διατυπώνονται, **χωρίς σημασία νά άποκλείεται ή έπιστημονική λύση τους στό έγγυς μέλλον καί**

(*) Όμιλία στό 10^ο Έλλαδο-Κυπριακό Χειρουργικό Συνέδριο, Λευκωσία, 18 Νοεμβρίου 2011, καί στήν έκδήλωση πρός τιμή τοῦ καθηγητή Παναγιώτη Καραγιαννάκου, "Ιδρυμα Ιατροβιολογικῶν Έρευνῶν τῆς Ακαδημίας Αθηνῶν, 12 Δεκεμβρίου 2011.

(2) Ἐρωτήματα πού βρίσκονται πέραν τῶν δυνατοτήτων τῆς ἐπιστήμης ὅταν διατυπώνονται **χωρίς νά διαβλέπει κανείς τή δυνατότητα ἀνεύρεσης λύσης τους στό ἀπότερο μέλλον.**

* * *

2. Παραδείγματα ἐρωτημάτων πού βρίσκονται πέραν τῶν δυνατοτήτων τῆς ἐπιστήμης ὅταν διατυπώνονται χωρίς ὅμως νά ἀποκλείεται ή ἐπιστημονική λύση τους στό ἐγγύς μέλλον

1ο Παράδειγμα. Ἐπιστημονική ἔξαρσης τῶν ἐπιπτώσεων στήν ύγεια μας τῆς ἐπίδρασης πολύ χαμηλῆς δόσης ιονίζουσας ἀκτινοβολίας η ποσότητας φαδιενέργειας η χημικῶν ἐνώσεων. Υφιστάμεθα ὅλοι τήν ἐπίδραση χαμηλῶν ποσοτήτων ἀκτινοβολίας καί χημικῶν ἐνώσεων καί συνεπῶς ή ἐπιστημονική διατύπωση τοῦ ἐρωτήματος: **Πόσο χαμηλή είναι η στάθμη τῆς ἀκτινοβολίας η τῆς χημικῆς ἐνώσης πού προκαλεῖ βλάβη στήν ύγεια μας;** Ἡ ἐπιστημονική ἀπάντηση στό ἐπιστημονικό αὐτό ἐρώτημα τυχόν νά μήν είναι δυνατή γιά κάποιο χρονικό διάστημα μετά τή διατύπωση τοῦ ἐρωτήματος λόγω ἔλλειψης ἐπιστημονικῶν δεδομένων. Σέ χαμηλές ποσότητες, οἱ ἐπιπτώσεις τῶν ἀντιδράσεων τῆς ἀκτινοβολίας η τῶν χημικῶν ἐνώσεων στόν ὁργανισμό, έάν ύπάρχουν, είναι πολύ μικρές καί η διατύπωση η μή ἀδιαμφισβήτητης καί ποσοτικῆς σχέσης μεταξύ αιτίας καί ἀποτελέσματος συχνά ἀπαιτεῖ μεγάλους ἀριθμούς μετρήσεων καί παρατηρήσεων καί μελέτη

σέ βάθος χρόνου. Ἡ πειραματική η ή θεωρητική διευθέτηση τοῦ ἐρωτήματος συνήθως ἐπιτυγχάνεται στό μέλλον, γιά παράδειγμα, μέ τή χρήση νέων πιό εύαίσθητων ὁργάνων μέτρησης η μέ θεωρητικά μοντέλα μοριακῶν μηχανισμῶν βλάβης.

2ο Παράδειγμα. Ἡ πιθανή ἐπίδραση στήν ύγεια μας χαμηλῆς ἔντασης καί συχνότητας μαγνητικῶν πεδίων ἀπό τίς ἡλεκτρικές γραμμές μεταφορᾶς καί διανομῆς ἡλεκτρικῆς ἐνέργειας. Τό θέμα ὁρίζεται ἐπιστημονικά: Ἡλεκτρικές γραμμές μεταφορᾶς ἡλεκτρικῆς ἐνέργειας διασχίζουν τό χῶρο γύρω μας καί είμαστε ὅλοι χρονικά ἐκτεθειμένοι στά χαμηλῆς συχνότητας καί ἔντασης μαγνητικά πεδία πού παράγουν. **Ἐπομένως τό ἐπιστημονικό ἐρώτημα: Τί ἐπιπτώσεις ἔχουν στήν ύγεια μας;** Ἐπί τοῦ παρόντος δέν μπορεῖ νά δοθεῖ ὁριστική ἐπιστημονική ἀπάντηση στό ἐρώτημα αὐτό, ἀν καί ύπάρχουν σοβαρές μελέτες πού μᾶλλον ύποδεικνύουν ὅτι δέν ύπάρχουν ἐπιπτώσεις στήν ύγεια, ύπό τίς ύφισταμενες προδιαγραφές καί νομοθεσίες.

3ο Παράδειγμα: **Ποία είναι η πιθανή ἐπίδραση στήν ύγεια μας με κροκυμάτων ἀπό διάφορες πηγές καί συσκευές πού καθημερινά χρησιμοποιοῦμε, π.χ. ἀπό τά κινητά τηλέφωνα; Καί γ' αὐτό τό ἐπιστημονικό ἐρώτημα δέν ύπάρχουν πρός τό παρόν ἐπαρκή ἐπιστημονικά δεδομένα καί κατάλληλη ἐπιστημονική γνώση γιά ἀκριβή ἐπιστημονική ἀπάντηση. Βρίσκεται καί αὐτό τό ἐρώτημα, πρός τό παρόν, στήν περιοχή τῆς trans-science.**

4ο Παράδειγμα: Γενετικά μεταλλαγμένα τρόφιμα (Genetically Modified Foods). Ύπάρχει σήμερα ή δυνατότητα παραγωγής γενετικά μεταλλαγμένων τροφίμων. Ύπάρχει μάλιστα μία τεράστια και συνεχώς έπεκτεινόμενη βιομηχανία μεταλλαγμένων τροφίμων ή ποσότητα και ή ποικιλία τῶν όποιων ανύξανται καθημερινά στήν άγορά, κυρίως σέ μερικές χώρες όπως λ.χ. οι ΗΠΑ. Συνεπώς, τό επιστημονικό έρώτημα. Συνιστοῦν τά γενετικά μεταλλαγμένα τρόφιμα κίνδυνο στήν ύγεια τῆς ἀνθρωπότητας και στή βιοποικιλότητα (biodiversity) και είναι ό δροιος τυχόν κίνδυνος έπαρκής νά ἀποκλείσει τή χρήση τους, ὅταν αὐτή προσφέρει τή δυνατότητα ἐλευθερίας ἀπό τήν πεῖνα γιά έκατομμύρια ἀνθρώπους;

Στή νέα αὐτή επιστημονική τεχνολογία, μέ μεθόδους τῆς σύγχρονης γενετικής μηχανικής, τό γενετικό ύλικό, τά γονίδια (τά genes) φυτικῶν δργανισμῶν μεταλλάσσονται δημιουργώντας νέους δργανισμούς. Οι νέοι διαγονιδιακοί (transgenic) δργανισμοί, τά νέα φυτά πού έχουν παραχθεῖ ἀπό τήν είσαγωγή στό γονιδιώμα τους μεταλλαγμένου γενετικοῦ ύλικοῦ, μπορεῖ νά έχουν καλύτερα χαρακτηριστικά: καλύτερη ποιότητα και ποσότητα καρπῶν, μεγαλύτερη ἀνθεκτικότητα σέ περιβαλλοντικές συνθήκες ή σέ βλαβερά έντομα ή σέ παρασιτοκτόνα (herbicides), κ.λπ.

Ἡ τεράστια βιομηχανία γενετικά μεταλλαγμένων τροφίμων ίσχυρίζεται ὅτι τά μεταλλαγμένα τρόφιμα

είναι ἀσφαλῆ. Ἀλλοι διαφωνοῦν και τονίζουν ὅτι δέν έχουν γίνει οι ἀναγκαῖες πειραματικές μελέτες γιά τίς τυχόν μακροχρόνιες ἐπιδράσεις τους στήν ύγεια. Οὔτε, λέγουν, έχουν γίνει ἔπαρκεις μελέτες ίκανες νά καθησυχάσουν τούς φόρβους γιά τυχόν περιβαλλοντικούς κινδύνους ἀπό τούς γενετικά μεταλλαγμένους δργανισμούς, ίδιαίτερα στήν τυχόν ἀρνητική ἐπίδρασή τους στή βιοποικιλότητα τῆς περιοχῆς ὅπου καλλιεργοῦνται.

Τά γενετικά μεταλλαγμένα τρόφιμα είναι μία περιοχή τῆς επιστήμης και τής τεχνολογίας μέ σημαντικότατες κοινωνικές ἐπιπτώσεις (θετικές και τυχόν ἀρνητικές) και μέ ούσιωδη ἀναπάντητα επιστημονικά ἐρωτήματα πού, τουλάχιστον μέρος τους, βρίσκεται ἀκόμη στό χωρο τῆς trans-science. Όριστικές επιστημονικές ἀπαντήσεις μετατίθενται στό μέλλον.

* * *

Προφανῶς ύπαρχουν και ἄλλα παρόμοια ἐρωτήματα.

Θά μποροῦσα ώστόσο νά ἀναφέρω ἔνα ἀκόμη παράδειγμα, ἀντιπροσωπευτικό τῶν ἐρωτημάτων πού βρίσκονται στή μεθόριο τῆς επιστήμης και τής τεχνολογίας ἀφ' ἐνός, και τῶν ἡθικῶν ἀξιῶν τῆς κοινωνίας ἀφ' ἑτέρου, και πού έχουν χρονική ἀλλά και τοπική διάσταση (έξαρτωνται ἀπό τά ἡθικά και τά ὀξιοκρατικά συστήματα τῶν τοπικῶν κοινωνιῶν). Πότε ἀρχίζει ἡ ἀνθρώπινη ζωή; Σέ ποιά φάση τῆς ἀνάπτυξής του τό ἀνθρώπινο ἔμβρυο γίνεται πρόσωπο μέ ἀνθρώπι-

να δικαιώματα και ἄρα μέ νομικές ίποχρεώσεις ἀπέναντί του; Ἀναζητῶντας ἐπιστημονική ἀπάντηση στά ἔρωτήματα αὐτά βρισκόμαστε ἀντιμέτωποι μέ τό όρλο τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης στήν ἡθική και τίς ἀξίες τῆς κοινωνίας και στήν ἐπίδραση τῶν τελευταίων στήν ἐκτέλεση τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας (λ.χ., τή χρήση βλαστοκυττάρων γιά ἐρευνητικούς και ἰατρικούς σκοπούς). Διαφαίνεται και ἔδω πάλι, ἡ ἀνάγκη ἐνός σοβαροῦ και συνεχοῦς διαλόγου ἀνάμεσα στήν ἐπιστήμη και τήν κοινωνία γιά τήν ἀνεύρεση ἀπαντήσεων σύμφωνων μέ τά ἐπιστημονικά δεδομένα και τίς ἐπιστημονικές ἀνάγκες ἀφ' ἐνός, και σύμφωνων μέ τίς ἀνθρώπινες ἀξίες και ἡθική ἀφ' ἔτερου. Στήν ἀντιμετώπιση αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἔρωτημάτων ἡ ἐπιστήμη πρέπει μᾶλλον νά ἀναζητήσει ἐναλλακτικές λύσεις, περισσότερο ἀποδεκτές ἀπό τήν κοινωνία, και ἡ κοινωνία ἀπ' τήν πλευρά της νά ἀναζητήσει τρόπους συμβιβασμοῦ τῆς νέας ἐπιστημονικῆς γνώσης μέ τά ἀξιοκρατικά και ἡθικά τῆς συστήματα, ὥστε νά ἐπωφεληθεῖ και ἡ ἐπιστήμη και ἡ κοινωνία ἀπό τήν νέα γνώση.

Τά παραδείγματα ἐπιστημονικῶν ἔρωτημάτων πού ἀνάφερα ώς τώρα, βρίσκονται στή μεθόριο τῆς ἐπιστήμης και τῆς τεχνολογίας ἀφ' ἐνός, και τῶν πολιτικῶν ἀποφάσεων και κοινωνικῶν συμφερόντων και ἀξιῶν ἀφ' ἔτερου. Στήν ἐπιστημονική και κοινωνική τους διευθέτηση, ὑπεισέρχονται πολλές φορές ἡ ἐκτίμηση τοῦ κινδύνου και τοῦ ὀφέλους τῆς ἐπιστημονικῆς τεχνολογίας μέ βάση

τά ὅποια ἐπιστημονικά δεδομένα ὑπάρχουν, και ἡ κοινωνική ἀνάγκη λήψης ἀποφάσεων ὅπως, λ.χ., νέας νομοθεσίας και κανονισμῶν. Ἀναπόφευκτα, τέτοια ἔρωτήματα πάντοτε θά ὑπάρχουν. Ὁρίζονται ἐπιστημονικά, δέν μποροῦν ὅμως νά ἀπαντηθοῦν πλήρως ἀπό τήν ἐπιστήμη τή χρονική στιγμή πού τίθενται. Ὁ ἐπιστήμονας, ἐν τούτοις, πολλές φορές καλεῖται νά ἐκφέρει τήν ἐπιστημονική του ἄποψη πρότιν τήν τελική ἐπιστημονική διευθέτηση τοῦ ἔρωτήματος. Ὁφείλει, λοιπόν, ὁ ἐπιστήμονας νά ἐκθέσει τήν ὅποια ἐπιστημονική γνώση κατέχει ἐπί τοῦ θέματος και νά ἀποφύγει τήν ἔξαγωγή συμπερασμάτων πέραν τῶν ὅσων ἐπιτρέπουν τά ἐπιστημονικά δεδομένα. Δυστυχῶς ὑπῆρξαν περιπτώσεις στό παρελθόν πού αὐτό δέν ἔγινε, ὅπως λ.χ. στήν καπνοβιομηχανία σχετικά μέ τίς ἐπιπτώσεις τοῦ καπνίσματος στήν ὑγεία. Ἐχει καθήκον ὁ ἐπιστήμονας νά διασαφηνίσει τή μεθόριο στήν ὅποια ἡ ἐπιστήμη σταματᾷ και ἡ trans-science ἀρχίζει.

* * *

3. Παραδείγματα ἔρωτημάτων πού βρίσκονται πέραν τῶν δυνατοτήτων τῆς ἐπιστήμης ὅταν διατυπώνονται χωρίς νά διαβλέπει κανείς τή δυνατότητα ἀνεύρεσης λύσης τους στό ἀπότερο μέλλον, ὕσως γιά πάντα

Ἄς προχωρήσουμε ὅμως και στά ἔρωτήματα τῆς δεύτερης κατηγορίας τῆς trans-science, στά ἔρωτήματα πού ἄν και μποροῦν νά διατυπωθοῦν ἐπιστημονικά δέν ἐπιδέχονται ἐπι-

στημονική διευθέτηση όταν τίθενται, ίσως γιατί βρίσκονται γιά πάντα πέραν τής δικαιοδοσίας τής επιστήμης, στή μεθόριο μεταξύ τής επιστήμης και τής φιλοσοφίας, τής επιστήμης και τής μεταφυσικής, τής επιστήμης και τής θρησκείας.

1ο Παράδειγμα: «Ποιά είναι ή αρχή τής ζωής;». 'Υπάρχει ή ζωή. Είμαστε έδω, έσεις και έγώ. Έπομένως τό επιστημονικό έρωτημα: Πῶς άναδύθηκε ή ζωή από τήν άνοργανη ψλη; 'Από πού προήλθε ο πρώτος ζωντανός όργανισμός; Πῶς από τά νεκρά ατομα και μόρια φτάσαμε στήν ένσυνείδητη ύπαρξη; Ούσιωδη ύπαρξιακά έρωτήματα, δύσκολα, και άναπάντητα. Μέρος τής δυσκολίας τους έγκειται στό διαίρεσης ή απλούστερος όργανισμός είναι άφανταστα πολύπλοκος.

'Η αρχή τής ζωής παραμένει ένα θεμελιώδες επιστημονικό έρωτημα στό διαίρεσης ή επαγγελματική μέθοδος τής σύγχρονης επιστήμης άδυνατεί νά άπαντησει. Δέν γνωρίζουμε πῶς αρχισε η ζωή. Έπιστήμονες, από διάφορους κλάδους, έκφραζουν γνώμη σχετικά μέ τήν αρχή τής ζωής, δέν έχουν ομιως επιστημονική άπαντηση. Τόν περασμένο Σεπτέμβριο, είχα τήν τιμή νά έκπροσωπήσω τήν 'Ακαδημία 'Αθηνῶν στή Συνέλευση τοῦ Παγκόσμιου Συμβουλίου Έπιστημῶν (International Council for Science) στή Ρώμη, δημοσίευση στήν Ακαδημίες επιστημῶν τοῦ κόσμου. 'Εκεῖ ο καθηγητής Werner Arber, κάτοχος τοῦ βραβείου Νόμπελ στή Physiology or Medicine, έδωσε μία ένδιαφέρουσα διάλεξη μέ

θέμα «Updated scientific knowledge on biological evolution» (τελευταῖς εξελίξεις στή βιολογική εξέλιξη) και τόνισε έμφατικά: «I must say right now and clearly that I do not understand the origin of life». («Πρέπει νά τονίσω τώρα και ξεκάθαρα διαίρεσης ή αρχή τής ζωής»). 'Οπως άκριβως άποφάνθηκε νωρίτερα και ό Max Perutz, κάτοχος τοῦ βραβείου Νόμπελ χημείας 1962: «'Η ύπαρξη τής ζωής πρέπει νά θεωρηθεῖ ως ένα στοιχειώδες δεδομένο τό όποιο δέν μπορεῖ νά άπαντησει», είπε.

'Υπάρχουν προφανῶς επιστήμονες πού ύποστηρίζουν διαίρεσης ή έπιπεδο τής φυσικής και τής χημείας και διαίρεσης στήν άλληλουχία τῶν χημικῶν άντιδράσεων, τά φυσικοχημικά μονοπάτια, πού άδηγησαν στή δημιουργία τῶν πρώτων μονοκύτταρων όργανισμῶν στή Γῆ. Μάλιστα, ή ύλιστική αποψη γιά τή ζωή ύποστηρίζει διαίρεσης ή ζωή έχει άναχθεῖ στό άντιδρο τής φυσικής και τής χημείας και διαίρεσης στά μόρια πού τά άπαρτιζουν. Και άντιστροφα, ύποστηρίζει ή ύλιστική αποψη γιά τή ζωή, διαίρεσης ή επαγγελματική μπορούμε νά άδηγηθούμε από τά μόρια στόν άνθρωπο, από κάποιον άρχικό μονοκύτταρο όργανισμό πού άναδύθηκε από τήν άνοργανη ψλη σε μᾶς.

«Πῶς ομιως άναδύθηκε από τήν άνοργανη ψλη ο πρώτος αύτό-όργανωμένος (selforganizing) και αύτό-άντιγραφόμενος self-replicating) όργανισμός πού είναι φορέας καθικοποιη-

μένης πληροφορίας και συνιστᾶ τόν εξελικτικό σύνδεσμο μεταξύ τῆς νεκρῆς ψήλης και τῶν ζώντων ὀργανισμῶν (μεταξύ τῶν νεκρῶν ἀτόμων και μορίων και τῶν ζώντων κυττάρων);». Οἱ γνωστοὶ νόμοι τῆς φυσικῆς και τῆς χημείας, ἀδυνατοῦν νά ἀπαντήσουν. «Ἄν ή ψήλη ή ή ἐνέργεια ἔχει τάσεις γιά αὐτό-όργανωση, «πῶς ἀπέκτησε ή ψήλη και ή ἐνέργεια αὐτές τίς ίκανότητες και ἀπό ποῦ προήλθε ή ψήλη και ή ἐνέργεια μέ αὐτές τίς ίδιοτητες;». Καί ἄν ἀκόμη δεχθοῦμε τήν ἀνάδυση τοῦ ἀρχικοῦ μονοκύτταρου ὀργανισμοῦ ἀπό τά ἄτομα και τά μόρια τῆς ψήλης, τό ἐρωτημα «πῶς φτάσαμε ἀπό τόν μονοκύτταρο αὐτό ὀργανισμό στόν ἀνθρωπό;» παραμένει ἀναπάντητο.

Δέν γνωρίζουμε τί εἶναι ἀναγκαῖο γιά νά ἀναδυθεῖ ή ζωή, οὔτε και γνωρίζουμε πώς φτάσαμε στόν ἀνθρωπό ὁμολογοῦν πολλοὶ ἐπιστήμονες. Ή ζωή δέν μπορεῖ νά ἀναχθεῖ στίς ίδιοτητες τῶν μερῶν ἀπό τά όποια ἀπαρτίζεται ἔνας ὀργανισμός. Τά ἐρωτήματα λοιπόν πού ἀφοροῦν σ' αὐτά τά θέματα βρίσκονται, τουλάχιστον πρός τό παρόν, στό χώρῳ τῆς trans-science.

2ο Παράδειγμα: «Πῶς ἀρχισε τό σύμπαν;». «Τί προκάλεσε τήν κοσμική ἐκρηξη;». Ή σημερινή ἐπιστήμη ἔχει σοβαρές ἐνδείξεις (ὅπως ή διαστολή τοῦ σύμπαντος, ή κοσμική ἀκτινοβολία ὑποβάθρου (the cosmic background radiation), ή σχετική ποσότητα τῶν διαφόρων στοιχείων, λ.χ. τοῦ H και τοῦ He) ὅτι τό σύμπαν δέν ὑπῆρχε πάντοτε και ὅτι ἀρχισε σέ κάποια στιγμή. Μάλιστα,

ἡ φυσική ἐπιστήμη και ή κοσμολογία συμπέραναν ὅτι τό σύμπαν ἀρχισε πρίν ἀπό 14 περίπου δισεκατομμύρια χρόνια μέ μία στιγμαία ἐκρηξη, ἔνα big bang. «Πῶς ἐφτασε ή ἐπιστήμη στήν ἀρχή τοῦ κόσμου, στό big bang (τήν κοσμική ἐκρηξη);».

Ἡ ἐπιστήμη ἐφθασε ἔκει ἀρχίζοντας ἀπό τά σημερινά δεδομένα και τή σημερινή ἐπιστημονική γνώση και μέ βάση τούς φυσικούς νόμους ὅπως τούς γνωρίζουμε σήμερα, ἐφτασε, προχωρῶντας πίσω στό χρόνο, στή στιγμή ὅπου τό σύμπαν ἦταν ἀφάνταστα **μικρό** (ἔνα σημεῖο μηδενικῶν διαστάσεων), ἀφάνταστα **πυκνό** (δλόκληρη ή μάζα τοῦ σύμπαντος περιεχόταν σ' αὐτό τῶν μηδενικῶν διαστάσεων σημεῖο), και ἀφάνταστα **θερμό** (σύμφωνα μέ ὄρισμένες θεωρίες ή θερμοκρασία τοῦ σύμπαντος ἀμέσως μετά τήν κοσμική ἐκρηξη ἔπειρονούσε τούς 10^{32} K βαθμούς, 1 ἀκολουθούμενο ἀπό 32 μηδενικά βαθμούς Κέλβιν).

Ἡ σύγχρονη κοσμολογία και φυσική θεωροῦν ὅτι ή κοσμική ἐκρηξη σηματοδοτεῖ ὅχι μόνο τήν ἀρχή τῆς ἐνέργειας (τῆς ψήλης), ἀλλά και τήν ἀρχή τοῦ χρόνου και τοῦ χώρου. Ό χρόνος ἀρχισε ὅταν ἀρχισε ὁ χῶρος, ὅταν δημιουργήθηκε ή ἐνέργεια και ἀρχισε ἀπό τή στιγμή ἔκεινη ή ἀέναη, ή ἀκατάπαυστη, ἀλλαγή και ἔξελιξη τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ή διαστολή τοῦ σύμπαντος και ή συνακόλουθη πτώση τῆς θερμοκρασίας και τῆς πυκνότητάς του, κυρίως στά πρῶτα λεπτά τῆς ήλικίας του, καθόρισε και τήν **ύλική σύνθεση τοῦ σύμπαντος ὑπό τήν ἀεναη ἐπίδραση** τῶν δυνάμεων τῆς

φύσης καί τῶν ἀκατάπαυστων μετασχηματισμῶν τῆς ἐνέργειας.

«Πῶς καί γιατί ἔγινε ἡ κοσμική ἐκρηξη;». Ἐπιστημονικά δέν γνωρίζουμε. «Τί ὑπῆρχε πρίν ἀπό τὴν κοσμική ἐκρηξη;». Πάλι ἐπιστημονικά δέν γνωρίζουμε. «Ποιοί φυσικοί νόμοι ἐπικρατοῦσαν τότε καί ἀπό ποῦ προῆλθαν;». Καί πάλι ἐπιστημονικά δέν γνωρίζουμε.

Παρά ταῦτα, ὑπάρχουν βασικά στοιχεῖα τῶν ἐρωτημάτων αὐτῶν γιά τά όποια ἡ ἐπιστήμη γνωρίζει καί μπορεῖ νά ἀποφανθεῖ.

Γνωρίζουμε, γιά παράδειγμα, ὅτι στήν ἀρχή τοῦ κόσμου ὅλα ἡσαν ἐνέργεια, ἀσύλληπτη ποσότητα ἐνέργειας. Ἀν τό big bang εἶναι ἡ ἀπόλυτη ἀρχή τοῦ κόσμου, εἶναι καί ἡ ἀπόλυτη ἀρχή τῆς ἐνέργειας. Ἀπό αὐτήν τήν πρωταρχική ἐνέργεια προῆλθε ὅτι ὑπῆρξε ἔκτοτε καί ὅτι ὑπάρχει σήμερα.

Γνωρίζουμε, ἀκόμη, ἐπιστημονικά, ὅτι ἡ ἐνέργεια ἔχει διάφορες μορφές (λ.χ. θερμική, ἡλεκτρική, ἡλεκτρομαγνητική, μηχανική, κινητική, χημική, κ.ο.κ.) καί ὅτι ἡ μάζα (ἡ ὕλη) εἶναι συμπυκνωμένη μορφή ἐνέργειας.

Γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἐνέργεια μετατρέπεται ἀπό τή μία μορφή στήν ἄλλη καί ὅτι οἱ μετασχηματισμοί τῆς ἐνέργειας καί ἡ φορά τῆς ἐνέργειας καθορίζουν τά φυσικά φαινόμενα καί τήν εξέλιξη τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Γνωρίζουμε, ἐπί πλέον, ὅτι ἡ ποσότητα τῆς ἐνέργειας στό σύμπαν παραμένει ἡ ίδια (σταθερή): ὅση ποσότητα ἐνέργειας ὑπῆρχε στήν ἀρχή

τοῦ κόσμου τόση ὑπάρχει καί σήμερα - εἶναι ὅμως σήμερα διαφορετικῶν μορφῶν καί ἄπειρα καί διαφορετικά κατανεμημένη στό σύμπαν. Γνωρίζουμε, μάλιστα, ἀκόμη, ὅτι στήν ἀρχή τοῦ σύμπαντος ὑπῆρχε μόνο ἄνηλη ἐνέργεια (φῶς καί «καθαρή» ἀκτινοβολία) καί ὅτι ἡ ύλική σύσταση τοῦ φυσικοῦ νόμου ἀλλαζει σταδιακά ἀνάλογα μέ τή θερμοκρασία τοῦ σύμπαντος. Δέν ὑπῆρχαν, γιά παράδειγμα, οὐδέτερα ἄτομα γιά πολλές χιλιάδες χρόνια μετά τό big bang. Ὑπῆρχε κυρίως φῶς καί ἀκτινοβολία, καί πολύ μικρή ποσότητα ὕλης ὑπό μορφή σωματιδίων καί ἀντισωματιδίων.

“Οταν ἡ ἡλικία τοῦ σύμπαντος ἥταν περίπου 380.000 χρόνια καί ἡ θερμοκρασία του 3.000 K, τά πρωτόνια, τά νετρόνια καί τά ἡλεκτρόνια πού ὑπῆρχαν ἀρχισαν νά σχηματίζουν σταθερά οὐδέτερα ἄτομα (ἀρχικά τά ἄτομα τοῦ ὑδρογόνου καί τοῦ ἥλιου).” Ἔκτοτε, τό σύμπαν ἀρχισε νά γεμίζει ἀπό οὐδέτερη ὕλη, τό φῶς πού ώς τότε ἦταν ἐγκλωβισμένο ἀρχισε νά διαφεύγει στό διάστημα, καί ἡ ἐνέργειακή σύνθεση τοῦ σύμπαντος ἀρχισε νά ἀλλάζει δραματικά. Ἡ ἀπλή οὐδέτερη ὕλη ἀρχισε νά γίνεται πολυπλοκώτερη, νά σχηματίζει μεγαλύτερα συστήματα, καί ἀκολούθως ἀστρα, γαλαξίες, κοκ.

Γνωρίζουμε ἀκόμη ὅτι ἡ ἔξελιξη τοῦ σύμπαντος καί ἡ ἀνάδυση καί ἔξελιξη τῆς ζωῆς εἶναι προϊόντα τῆς ἀέναης ἀλλαγῆς πού συνοδεύει τούς ἀκατάπαυστους μετασχηματισμούς τῆς ἐνέργειας. Παντοῦ καί πάντοτε,

άκατάπαντα, ή ένέργεια άλλαζει και διαφοροποιεῖ τή σύσταση τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ύπηρχε ένέργεια πρίν άρχισει ή ξαή, ύπηρχε ένέργεια πού προετοίμασε τό γήνιν περιβάλλον γιά τή ξαή, ύπαρχει ένέργεια σήμερα πού καθιστᾶ δυνατή τή ξαή, και κατά πᾶσα πιθανότητα θά ύπαρχει ένέργεια στό μέλλον γιά ενα συνεχῶς εξελισσόμενο κόσμο. Αν ή Θαλῆς ο Μιλήσιος θεωροῦσε δτι ο κόσμος άποτελεῖτο άπο «νερό», ο σύγχρονος έπιστημονας θεωρεῖ δτι κατά πᾶσα πιθανότητα ο κόσμος άποτελεῖται άπο «ένέργεια».

Ἐν τούτοις, ή έπιστημη άδινατεῖ νά άπαντήσει έπαρκως στό έρωτημα «τί εἶναι ένέργεια;». Μάλιστα, ή έπιστημη άδινατεῖ νά έρμηνεύσει δλες τίς μορφές ένέργειας πού γνωρίζουμε. Ύπάρχουν, γιά παράδειγμα, έπιστημονικές ένδειξεις δτι η συνηθισμένη ψλη συνιστᾶ μόνο μερικά έκατοστά τής μάζας τοῦ σύμπαντος και δτι η πλειονότητα (τό 73%) τής μάζας τοῦ σύμπαντος συνίσταται άπο «σκοτεινή ψλη» και «σκοτεινή ένέργεια» («dark matter» και «dark energy»). Τί εἶναι η «σκοτεινή ένέργεια»; Πρός τό παρόν δέν γνωρίζουμε. Καί προφανῶς ύπάρχουν και άλλες μορφές ένέργειας πού δέν γνωρίζουμε άκομη.

Καί αύτό μέ φέρνει στό τελικό έρωτημα τής trans-science πού έπιθυμῶ νά άναφέρω.

Το Παράδειγμα: Άπο ποῦ προηλθε η πρωταρχική (Primordial) ένέργεια: Αν ή ένέργεια και ή ψλη εξελίχθηκαν σύμφωνα μέ τούς νό-

μους και τίς δυνάμεις στόν φυσικό κόσμο, άπο ποῦ προηλθαν αύτοί οι νόμοι και αύτες οι δυνάμεις;

Αναζητῶντας έπιστημονικές άπαντήσεις στά έρωτήματα αύτά διαπιστώνουμε δτι έχουμε φτάσει και πάλι στά δρια τής έπιστημης. Αδυνατεῖ ή έπιστημη νά έξηγήσει πώς άπο τό τίποτα, άπο τό μηδέν, μπορεῖ νά γεννηθεῖ τό κάτι, ή πρωταρχική ένέργεια. Ακόμη και ή είσηγηση μερικῶν δτι τό κβαντικό κενό μπορεῖ νά άποτελέσει πηγή ένέργειας, προϋποθέτει τήν ύπαρξη αύτοῦ τούτου τοῦ κβαντικοῦ κενοῦ και τούς νόμους πού διέπουν τή συμπεριφορά του - μεταποίζει τό έρωτημα, δέν άπαντά τό έρωτημα.

4. Προέκταση τής έπιστημονικής γνώσης

Η αναζήτηση άπαντησης στά έρωτήματα αύτά, αναγκαστικά ίδηγει πέραν τής έπιστημης. Στίς περιπτώσεις αύτες πού ή έπιστημη φτάνει στά δρια της, νομίζω δτι ο έπιστημονας είναι προφανῶς έλευθερος νά προεκτείνει τήν έπιστημονική του γνώση και νά μεταποιθεῖ στό χώρο τής trans-science - στήν προκειμένη περίπτωση, στό χώρο τής φιλοσοφίας, τής μεταφυσικής, και ίσως τής θρησκείας. Πρέπει ίμως νά διασαφηνίσει δτι εστω και άν η προέκτασή του στηρίζεται σέ έπιστημονική γνώση, παραμένει προέκταση πέραν τῶν έπιστημονικῶν δεδομένων, βρίσκεται σέ άλλο χώρο.

Άς μοῦ έπιτραπεῖ νά δώσω ένα παράδειγμα μιᾶς τέτοιας προέκτασης.

* * *

Θά κινηθῶ λοιπόν πέραν τῆς ἐπιστήμης, στή φιλοσοφική διάσταση τῆς ἐνέργειας.

Κατά τὸν Ἀριστοτέλη, ἡ *ὕλη εἶναι ἀφθαρτος καὶ ἀγέννητος*. «*Ἄφθαρτον καὶ ἀγέννητον ἀνάγκη αὐτήν εἶναι*», γράφει. Κατά τὸν Ἀριστοτέλη, λοιπόν, ἡ ἐνέργεια εἶναι αἰώνια. Ὅτις δεχθοῦμε ὅτι τὸ σύμπαν ἀρχισε ἀπότομα σέ μία στιγμή, σέ ἕνα big bang, αὐτή εἶναι ἡ στιγμή εἶναι ἡ ἀρχή τοῦ χρόνου καὶ δέν ὑπῆρχε τίποτα «πρίν» ἀπό αὐτήν. Ἐπομένως, ἡ ἀπότομη μετάβαση ἀπό τὸ ἀπόλυτο «τίποτα» στὸν κόσμο, σημαίνει ὅτι ἡ ἐνέργεια στήν ἀρχή τοῦ κόσμου δέν ὑπῆρχε πάντοτε, ὅτι δέν εἶναι αἰώνια.

Πολλοί προεκτείνουν ἀκόμη περισσότερο καὶ ἐπιχειρηματολογοῦν ὅτι ἡ ὑπαρξη ἀρχῆς τοῦ σύμπαντος ὁδηγεῖ στήν ὑπαρξη μίας ἔσχατης πραγματικότητας, ἐνός ὄντος, πέραν τοῦ φυσικοῦ σύμπαντος, διότι τίποτα δέν μπορεῖ νά ἀρχίσει νά ὑπάρχει ἀν τίποτα δέν ὑπῆρχε πρίν ἀπ' αὐτό. Ἐπομένως, ἡ ἀσύλληπτη σέ μέγεθος ἐνέργεια στήν ἀρχή τοῦ χρόνου εἶναι ποσοτικά καὶ χρονικά πεπερασμένη καὶ δημιουργήθηκε ἀπό κάτι ἄλλο πού ὑφίσταται ἐκτός χώρου καὶ χρόνου, πού εἶναι αἰώνιο. Ἡ ἀρχή, ἐπομένως, τοῦ σύμπαντος, τὸ big bang, ἀποτελεῖ τή στιγμή τῆς **δημιουργίας**, τήν πρωταρχική μετάβαση ἀπό τὸ τίποτε στὸν κόσμο.

Ἀν λοιπόν δεχθοῦμε ὅτι ὁ κόσμος δημιουργήθηκε ἀπό κάποιο ἀνώτερο ὃν πού βρίσκεται ἐκτός χώ-

ρου καὶ χρόνου, τότε, ὅχι μόνον ἡ ἐνέργεια στήν ἀρχή τοῦ χρόνου δημιουργήθηκε ἐκ τοῦ μηδενός τή στιγμή τῆς κοσμικῆς ἐκρηξῆς ἀπό τό ἐκτός χώρου καὶ χρόνου αἰώνιο, δν, ἀλλά καὶ οἱ νόμοι πού ἐπικρατοῦσαν στήν ἀρχή τοῦ σύμπαντος καὶ αὐτοὶ πού ἀκολούθησαν ἐκτότε συνιστοῦν προεκτάσεις τοῦ αἰώνιου αὐτοῦ ὃντος στόν πεπερασμένο κόσμο. *Ἄν, λοιπόν, ὁ κόσμος εἶναι ἐργο ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ, τότε τό big bang εἶναι ἡ διαχωριστική γραμμή ἀνάμεσα στό αἰώνιο καὶ τό πεπερασμένο.*

Ἄς προεκτείνουμε, ώστόσο, λίγο ἀκόμη στή φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέλη γιά τήν ἐνέργεια. Ὁ Ἀριστοτέλης θεωροῦσε τήν πρώτη *ὕλη* ὡς τήν πηγή ὅλων τῶν πραγμάτων, ὅλων τῶν ἐν ἐνέργεια ὃντων. Κατά τὸν Ἀριστοτέλη, ἡ πρώτη *ὕλη* ἐμπειριεῖται τή μορφή (*τό εἶδος*) ἐν δυνάμει. Ἡ μετάβαση ἀπό τήν πρώτη *ὕλη* στή μορφή, ἀπό τό ἐν δυνάμει εἰς τό ἐν ἐνέργεια ὃν εἶναι ἡ φυσική συνέπεια τῆς μεταξύ τους ὑφίσταμένης ἀέναης κίνησης. Ἐάν λοιπόν θεωρήσουμε ὅτι ἡ πρώτη *ὕλη* τοῦ Ἀριστοτέλη ταυτίζεται μέ τήν πρωταρχική ἐνέργεια στήν ἀρχή τοῦ σύμπαντος, ἀναγνωρίζουμε στοιχεῖα τῆς Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας πού σαφῶς σχετίζονται μέ τήν ἐπιστημονική ἄποψη. Ἡ ἀρχική ἐνέργεια, μέσω τῶν φυσικῶν πεδίων πού δημιουργεῖ καὶ τῶν δυνάμεων πού αὐτά παράγουν, μετασχηματίζεται ἀκατάπαυστα καὶ οἱ μετασχηματισμοί αὐτοὶ τῆς ἐνέργειας ἐπιφέρουν τήν ἀκατάπαυστη ἄλλαγή τοῦ φυσικοῦ

κόσμου καί τήν εξέλιξή του, καί κατά συνέπεια τή μετάβαση άπο τό εν δυνάμει εἰς τό εν ενεργεία ὄν. "Ολα ἡσαν δυνατά «ἐν δυνάμει», ὅπως ὑποστήριζε ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ ὅλα γίνονται ὑπαρκτά, ἐν ενεργείᾳ ὄντα, μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου.

"Ας ἀποδεχθοῦμε, λοιπόν, τελικά, μία ἀρχή τῆς ἐνέργειας, τοῦ χρόνου καί τοῦ χώρου, ἡ ἔρμηνεία τῆς ὁποίας βρίσκεται πέραν τῆς ἐπιστήμης (δχι δημος καί πέραν τῆς φιλοσοφίας) καί, σέ ἀντίθεση μέ τὸν Ἀριστοτέλη, ἀλλά σύμφωνα μέ τῇ σύγχρονῃ ἐπιστήμῃ, ἃς ἀποδεχθοῦμε ὅτι ἡ ἐνέργεια (ἢ ὑλη) δέν εἶναι οὕτε ἀπειρη οὕτε αἰώνια. Τότε μποροῦμε νά περιγράψουμε τήν κοσμική δημιουργία καί τή διαδοχική πορεία πού τήν ἀκολούθησε ώς εξῆς:

**'Αρχική Πηγή (Ἐπιστημονικά
Άγνωστη) - 'Αρχική Ένέργεια -
'Υλη (Μάξα καί Ἀκτινοβολία) -
Φυσικά Δυναμικά Πεδία (Fields) -
Δυνάμεις - Μετασχηματισμοί
Ένέργειας - Άεναη Ἀλλαγή -
Εξέλιξη - Κόσμος**

**"Ἐνας κόσμος πού είναι πάντοτε
ἐφήμερος γιατί συνεχῶς ἀλλάζει
καί συνεχῶς ἔξελίσσεται.**

Αύτό, λοιπόν, είναι ἔνα παράδειγμα προέκτασης ἀπό τήν ἐπιστημονική γνώση στή φιλοσοφία καί τή μεταφυσική. Σέ μία μεθόριο μέ βαθμιά ὑπαρξιακή σημασία.

5. Συμπεράσματα

Κλείνοντας, ἐπιθυμῶ νά συμπεράνω ὅτι καί οἱ δύο κατηγορίες ἐρω-

τημάτων τῆς «trans-science» πού ἀνάφερα δείχνουν ὅτι:

- 'Υπάρχουν ὅρια στίς δυνατότητες τῆς ἐπιστήμης, ὅρια τά όποια ἄν καί συνεχῶς μετατοπίζονται μέ τήν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης, μερικά, ἐν τούτοις, παραμένουν.

- 'Επιβάλλεται ἡ ἀναγνώριση τῆς σημασίας τῶν ἐπιστημονικά ἀναπάντητων ἐρωτημάτων, κυρίως σέ ὅτι ἀφορᾶ τόν ἐπιστήμονα, ὁ ὄποιος καλεῖται νά προσφέρει τήν ὅποια ἐπιστημονική γνώση κατέχει ἐπ' αὐτῶν, ἀλλά καί νά διασαφηνίσει τό σημεῖο στό όποιο ἡ ἐπιστήμη σταματᾶ καί ἡ «trans-science» ἀρχίζει.

'Ως ἐπιστήμονες καί ως πολίτες, ἔχουμε καθῆκον νά ἀναβάλλουμε ἀπαντήσεις καί σέ καυτά ἀκόμη ἐπιστημονικά ἐρωτήματα τῆς trans-science ὅταν δέν ὑπάρχουν ἐπιστημονικά δεδομένα πού νά δικαιολογοῦν ἐπιστημονικές ἀπαντήσεις.

Τελικά, κυρίες καί κύριοι, νομίζω, ὅτι είναι ἐπιτρεπτή ἡ προέκταση τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης πέραν τῶν αὐστηρῶν ἐπιστημονικῶν ὄριών, ὑπό τήν προϋπόθεση ὅτι διαχωρίζουμε, μέ αὐστηρή σαφήνεια, πότε κινούμαστε ἐντός τῆς ἐπιστήμης καί πότε προεκτείνουμε τή γνώση μας πέραν τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ ύποχρέωση αὐτή είναι ἰδιαίτερα σημαντική, κυρίως ὅταν διδάσκουμε τούς νέους.

Εὐχαριστῶ.

**ΛΟΥΚΑΣ Γ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ,
τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν**

Ο ΚΕΝΟΣ ΤΑΦΟΣ

Μήνας Ἀπρίλιος. Έορτάζομε καί πάλι τά Ἅγια Πάθη καί τήν Ἔνδοξη Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου. Ἡ ἐτήσια αὐτή ἐπανάληψη τοῦ ἑορτολογίου δέν εἶναι μία αἰτία ὑπενθυμίσεως ἐνός μεγάλου ἴστορικοῦ γεγονότος, τό όποιο ἐσημειώθηκε πρός εἴκοσι αιώνων σέ μια ἀπό τίς ἐπαρχίες τοῦ ἀπεράντου ρωμαϊκοῦ κράτους, ἀλλά ἐνός γεγονότος, τό όποιο ἔχει ἄμεση σχέση μέ τήν προσωπική μας ὑπόσταση, μέ τόν πνευματικό μας προσανατολισμό, τήν σχέση μέ τόν Θεόν καί ἐν προκειμένῳ μέ τόν Ἰησοῦν Χριστόν.

«Ἐπί ἐνός κενοῦ τάφου οἰκοδομήθηκε ὁ Χριστιανισμός», εἶπε ὁ Ἐρνέστος Ρενάν. Ὡς νά ὑπῆρχε σπανιότητα κενῶν τάφων καί μόλις ὑπῆρξε ἔνας εὖς αὐτῶν, ἔγινε τό θαῦμα πού λέγεται Χριστιανισμός, θαῦμα μοναδικόν στήν παγκόσμια ἴστορία. Κενοί τάφοι ὑπάρχουν πολλοί καί οἱ ἀπόπειρες νά δημιουργηθοῦν θρησκεῖες καί κινήματα λατρείας γεμίζουν τήν ἴστορία. Ἀπόπειρες πολυπληθεῖς πού ἔγιναν ὑπό ἀσυγκρίτως εύνοϊκώτερους ὅρους, ἀπό ἐκείνους μέ τούς όποίους ἔκανε τήν ἀπαρχή του ὁ Χριστιανισμός. Καί ὅμως ὁ Χριστιανισμός εἶναι ἔνα καί μοναδικόν φαινόμενον στήν ἴστορία, διότι στηρίζεται ἐπί τοῦ μοναδικοῦ γεγονότος τό όποιον ἀναφέρει ἡ ἴστορία, τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

Καί τό γεγονός αὐτό δέν ἀφορᾶ μόνον τό πρόσωπο τοῦ Κυρίου, ἀφορᾶ ὅλους ἡμᾶς. «Ολοι ἀνέστημεν μέ τήν Ἀνάσταση τοῦ Ἐνός καί ἡ Ἀνάσταση Αὐτοῦ εἶναι Ἀνάσταση ὅλων μας Ἀνάσταση. Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου ἔγινε, δπως τό ὅλον μυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Θεοῦ, «δι' ἡμᾶς τούς ἀνθρώπους καί διά τήν ἡμετέραν σωτηρίαν» λέγει τό Σύμβολον τῆς Πίστεως⁽¹⁾.

Ἡ κατανόηση τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, τῆς ἐπίγειας πορείας τοῦ Ἰησοῦ, τά πάθη καί ἡ Ἀνάστασή Του ἡ τελική νίκη τοῦ Σταυροῦ προϋποθέτουν ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ κάθε ἐνός ἀπό μᾶς τήν συναίσθηση τῆς ἀποστασίας ἀπό τό θεϊκό θέλημα καί τήν συναίσθηση τῆς προσωπικῆς ἐνοχῆς, προκειμένου νά συναισθανθεῖ τόν ἀντίκτυπο τοῦ μοναδικοῦ γεγονότος καί νά μετάσχει στήν χαρά τῆς Λυτρώσεως.

Τίποτε ἄλλο δέν μπορεῖ νά μετακινήσει τόν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου καί νά παρουσιάσει στά μάτια τῶν ἀνθρώπων τά εὐγλωττα καί βαρυσήμαντα διδάγματα τοῦ κενοῦ τάφου, παρά μονάχα ἡ Πίστη.

Γιά πολλούς ὁ λίθος αὐτός στάθηκε λίθος προσκόμματος πού ἐπά-

(1) Ἀλεξ. Τσιριντάνη: Εἰσαγωγή στόν Χριστιανισμόν, ἔκδοσις Δαμασκός σελ. 93.

νω του προσέκρουσαν καί συνετρίβησαν, γιατί τούς ἔλειπε ὁ Ἀγγελος Πίστη, πού θά ἀπεκύλιε τόν λίθον τοῦ μνήματος. Εἶναι οἱ δυστυχεῖς πού ὁ βιορήας τοῦ σκεπτικισμοῦ τούς ἔσβησε τήν λαμπάδα τῆς Πίστεως καί ἡ στυγνή ἀμφιβολία τούς ἐβούβανε τήν γλυκόχη καμπάνα τῆς ἀγάπης. Καί ἔκαμε τήν ζωή τους ἔναν ἀδιάκοπον Γολγοθᾶ, μιά μεγάλη Παρασκευή χωρίς Λαμπρῷ. Ἐναν παγερό τάφον δίχως τήν παρουσία τοῦ λευκοφορεμένου Ἀγγέλου πού θά μηνύει τήν Ἀνάσταση, τήν ζωή, τήν παρηγοριά, τήν ἐλπίδα.

Εἶναι πολλά τά τεκμήρια πού ἀποδεικνύουν τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Ὁχι μόνον ἔκεινα πού ἀπευθύνονται στήν λογική, ἄλλα καί τόσα ἄλλα τά ὅποια συνέχουν τήν καρδιά τοῦ πιστοῦ. «Οὐχί ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν ὡς ἐλάλει ἐν τῇ ὁδῷ καί ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τάς γραφάς».

Οἱ λόγοι αὐτοί τῶν πρός Ἐμμαούς, ἐπαναλαμβάνονται αἰώνες τώρα ἀπό τόσους καί τόσους, πού συναντοῦν στὸν δρόμο τους τόν Ἀναστάντα Χριστόν. Καί δέν εἶναι ἔνα τυχαῖο καί παροδικόν αἴσθημα ἡ συνάντηση αὐτή. Εἶναι πεῖρα ἰσόβια ἐνός πλήθους ἀνθρώπων οἱ ὅποιοι μποροῦν νά διαβεβαιώσουν μέ τρόπον κατηγορηματικόν ὅτι «έωράκαμεν τόν Κύριον». Ναί τόν εἶδαν. Σέ στιγμές θλίψεως ἡ χαρᾶς, ἀνεῳγμένων ἡ καὶ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν τῆς καρδιᾶς των.

Γιά τήν ἀξιοπιστίαν τῶν ἀφηγήσεων τῶν Εὐαγγελίων ἔχουν γραφεῖ

πολλά. Γιά τήν ἀντίκρουση τῆς ἀμφισβητήσεως τῆς ἀξιοπιστίας αὐτῶν συνοπτικά ἀναφέρομε: Οἱ διηγήσεις τίς ὅποιες ἔχομε στά Εὐαγγέλια δέν ἐγεννήθησαν ἐντός μιᾶς ἀνώνυμης μάζας κατά τήν διάρκειαν δεκαετηρίδων ἡ ἐκατονταετηρίδων. Ἐντός ἐλαχίστων ἐτῶν ἐδημιουργήθησαν οἱ παραδόσεις αὐτές μέ πρωταγωνιστές σέ αὐτές αὐτῶν τούτων τῶν αὐτοπτῶν καί αὐτηκόων μαρτύρων τοῦ Ἰησοῦ ὁ Ὄποιος ἀποτελεῖ τό θέμα τῶν παραδόσεων αὐτῶν. Οἱ Παραδόσεις αὐτές εἶναι ἀνεξήγητες ἔαν θεωρηθοῦν ὡς φιλολογικά προϊόντα τῆς λαϊκῆς φαντασίας. Πρόκειται γιά συγκεκριμένα στοιχεῖα γιά τήν ζωή καί τήν διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τά ὅποια διατηρήθηκαν ἀπό αὐτούς τούτους τούς Μαθητές καί ἀκροατές Του, οἱ ὅποιοι ἀμέσως μετά τήν Ἀνάληψή Του ὠργανώθηκαν σέ Ἐκκλησία. Δέν πρόκειται γιά στενογραφημένα ἡ φωνογραφημένα στοιχεῖα, ἀλλά περί τοῦ εἶδους τῆς ἀφηγήσεως καί τῆς διδασκαλίας πού συναντοῦμε τήν ἐποχή ἐκείνη περὶ Ἰουδαίων διδασκάλων στήν Παλαιστίνη. Ἐπειτα μέσα στήν Πρωτοχριστιανική παράδοση δέν ὑπάρχουν στοιχεῖα πού νά ἐπιτρέπουν τήν ἄποψη ὅτι ἡδύνατο ὁ ὅπιοισδήποτε ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ νά παρέχει ἀνεξέλεγκτες πληροφορίες. Ὑπῆρχαν κριτήρια καί ἐλεγχος γιά αὐτές ἐντός τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλά καί ἔξωθεν αὐτῆς οἱ ἔχθροί της καιροφυλακτοῦσαν ἔτοιμοι νά κατηγορήσουν τήν Ἐκκλησία γιά τήν παραγωγή οίωνδήποτε πλαστῶν γεγονότων ἡ ἀπόψεων σχετιζομένων

πρός τήν ζωή καί τήν διδασκαλία τοῦ ιδρυτοῦ της. 'Ο Ιησοῦς δέν ήταν ἔνα ἄγνωστον πρόσωπον στούς συγχρόνους του κατοίκους τῆς Παλαιστίνης. 'Ο χρόνος μεταξύ τῶν γεγονότων καί τῆς δημιουργίας τῶν εὐαγγελικῶν παραδόσεων ήτο πολύ μικρός οἱ δέ ελεγχοι καί τό ηθος τῆς πρώτης κοινότητας ήσαν ἐκτός πάσης ἀμφισβητήσεως. Οι παραδόσεις τῶν Εὐαγγελίων ἀποπνέουν τήν δύσμήν τῆς Παλαιστίνης καί οἱ πληροφορίες των ἐπιμαρτυροῦνται ἐκ γνωστῶν ἄλλων πηγῶν. 'Ο ίουδαικός λαός, οἱ ιδέες του καί οἱ συνήθειές του περιγράφονται εὐκρινῶς

καί μέ ἀξιέπαινη ἀκρίβεια. "Όλα αὐτά ἐπιβεβαιώνουν τό συμπέρασμα τῆς ἀξιοπιστίας τῶν εὐαγγελικῶν ἀφηγήσεων καί στήν τόνωση τῆς πίστεως στό μεγάλο γεγονός τῆς 'Αναστάσεως τοῦ Κυρίου.

«'Ιδού ἔστηκα ἐπί τήν θύραν καί κρούω» λέγει ὁ Κύριος. «'Εστηκα». Δέν μπαίνει μέσα ἢν δέν Τοῦ ἀνοίξεις γιά νά εἰσέλθει. Καί δέν μπορεῖς νά τοῦ ἀνοίξεις, ἐάν δέν φυάσεις στό σημεῖο νά μή περιμένεις τίποτε ἄλλο καί κανέναν ἄλλον ἐκτός ἀπό Αὐτόν.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ



ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ

'Αθῶ παίξαμε παιγνίδι
μέ τήν πορφύρα, τό καλάμι, τό στεφάνι
στόν ψευτοβασιλιά τῶν 'Ιουδαίων.

'Ακόμη κι ὅταν παίζαμε στά ζάρια
τόν ἄρραιφο πού φόραγε χιτώνα
εὔθυμοι στή βάση τοῦ σταυροῦ.

'Άλλά ό σεισμός καί τό σκοτάδι
δέν ήταν μέσα στό παιγνίδι,
μᾶς συνεπήρε ό τρόμος.

«Πατέρα, ἄφες αὐτοῖς τήν ἀμαρτία,
οὐ γάρ οἶδασι τί ποιοῦσι».
Αύτά δέν εἶναι λόγια θεομπαίχτη.

ΕΛ. ΜΑΪΝΑΣ



ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Πρόεδρος της Ακαδημίας Αθηνῶν (έτος 2012)

Τήν Πέμπτη 12 Ιανουαρίου έ.ξ. κατά τήν πρώτη συνεδρία της Ακαδημίας Αθηνῶν έγινε στήν αίθουσα τελετῶν της ή έγκατάσταση τοῦ Προέδρου αύτῆς γιά τό έτος 2012 τοῦ κ. Γεωργίου Κοντοπούλου όμοτίμου καθηγητοῦ της Αστρονομίας εἰς τό Πανεπιστήμιο Αθηνῶν. Κατά τήν έπισημον αύτήν τελετή ό ἀπερχόμενος Πρόεδρος καθηγητής κ. Απόστολος Γεωργιάδης, ἀφοῦ εξέθεσε τό ἔργο τῶν κέντρων καί γραφείων της Ακαδημίας κατά τό παρελθόν έτος 2011 ἐκάλεσε τόν διάδοχον αύτοῦ κ. Γ. Κοντόπουλον νά καταλάβει τήν θέση του στό προεδρεῖο, εὐχόμενος σέ αύτόν καλήν έπιτυχίαν στό ἔργο, τό όποῖον ἀναλαμβάνει. Ακολούθησε στήν συνέχεια όμιλία τοῦ νέου Προέδρου μέν θέμα: «ἡ φύση τῆς πραγματικότητας».

Στήν συνέχειαν ἐκτίθεται ἐν συντομίᾳ ἡ ἐπιστημονική σταδιοδρομία τοῦ νέου προέδρου. Οὗτος ἐγένηθη τό έτος 1928 στό Αἴγιον ὅπου καί ἐπεράτωσε τίς έγκυλιες σπουδές του. Τό έτος 1946 είσαχθείς καταλαβών τήν πρώτην θέση στούς ἐπιτυχόντες εἰς τό Έθνικό Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον καθώς καί εἰς τήν Μαθηματικήν Σχολή τοῦ Πανεπιστη-

μίου Αθηνῶν, ἀκολούθησε τήν σπουδή τῶν Μαθηματικῶν στό Π.Α., ὅπου ἀναγορεύθηκε διδάκτωρ τό έτος 1953. Διετέλεσε τακτικός καθηγητής της Αστρονομίας στά πανεπιστήμια Θεσσαλονίκης (τήν περίοδον 1957-1975) καί Αθηνῶν (τήν περίοδον 1975-1996), ἐνῶ παράλληλα ἐδίδαξε ώς ἐπισκέπτης καθηγητής σέ Πανεπιστήμια τῶν ΗΠΑ (Γέιλ, Χάρβαρντ, MIT, Κορνέλλ, Μαΐζυλαντ, Φλόριντα, Σικάγον καί στό Πανεπιστήμιον τοῦ Μιλάνου. Τό ἐπιστημονικόν ἔργον του σχετίζεται μέ τούς τομεῖς της Γαλαξιακῆς Δυναμικῆς, της Γενικῆς Σχετικότητας καί της Οὐρανίου Μηχανικῆς. Υπῆρξε Γενικός Διευθυντής τοῦ Αστεροσκοπείου Αθηνῶν (1990-1993), διευθύνων σύμβουλος τοῦ Έθνικοῦ Ιδρύματος Ερευνῶν (1978-1979), πρόεδρος της Έλληνικῆς Αστρονομικῆς Έταιρείας, (1994-1998). Έχει δημοσιεύσει περίπου 280 ἔργασίες σέ ξένα περιοδικά καί διετέλεσε προσκεκλημένος όμιλητής σέ διάφορα διεθνῆ συνέδρια ἀφορῶντα στούς κλάδους τῆς ἐπιστήμης του. Υπάρχουν περισσότερες ἀπό 5000 ἀναφορές στό ἐπιστημονικό ἔργο του καί 330 περί-

που δημοσιευμένες εύχαριστίες. Έξ αλλού ύπηρξε και Γενικός Γραμματεύς της Διεθνοῦς 'Αστρονομικῆς Ένώσεως.

'Αλλά γιά τό έκτεταμένο αύτό έπιστημονικό έργο τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Κοντοπούλου άρμοδιότεροι είναι οι άσχολούμενοι μέ τούς κλάδους της 'Αστρονομίας και τῶν Μαθηματικῶν.

* * *

Τό περιοδικόν «ΑΚΤΙΝΕΣ» συγχαιρεῖ τόν νέον Πρόεδρον τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν και τοῦ εύχεται καλήν έπιτυχίαν εἰς τά ύψηλά του καθήκοντα, μέ τόν όποιον συνδέονται παλαιοί δεσμοί, καθ' ὅτι ύπηρξε συνεργάτης τοῦ Περιοδικοῦ περισσότερον ἀπό έξ δεκαετίες, μέ τήν συγγραφή έπιστημονικῶν ἄρθρων ἀναφερομένων στούς κλάδους τῆς 'Αστρονομίας και τῆς 'Αστροφυσικῆς μέ τίς φιλοσοφικές και κοσμοθεωριακές προεκτάσεις και ἐπιδράσεις. Ένδιαφέροντα ἐπίσης είναι τά ἄρθρα του τά ἀναφερόμενα στήν λειτουργία τῶν ἡλεκτρονικῶν ύπολογιστῶν κατά τά πρῶτα ἔτη τῆς εὐρείας ἐφαρμογῆς των.

Σημαντική ύπηρξε ή προσφορά τοῦ κ. Γ. Κοντοπούλου στό έργο τῆς «Χριστιανικῆς Ένώσεως 'Επιστημόνων» τῆς όποίας ἀποτελεῖ ἐπίλεκτον μέλος, μέ τήν λειτουργία τοῦ σεμιναρίου θετικῶν ἐπιστημῶν, τό όποιον ἵδρυσε και ὀργάνωσε ὁ Ἱδιος και ἐλειτούργησε στήν χρονική περίοδο 1990-2004. Στό σεμινά-

ριον αύτό ἐγένεντο εἰσηγήσεις ἀπό τά συμμετάσχοντα μέλη μέ θέματα ἔχοντα σχέση μέ τήν χριστιανική κοσμοθεωρία. Πρόθεση τοῦ καθηγητῆ κ. Γ. Κοντοπούλου δέν ήταν μόνον ή πληροφόρηση ἐπί τῶν θεμάτων αύτῶν δεκάδων μελῶν πού ἀποτελοῦσαν τό ἀκροατήριον τοῦ Σεμιναρίου, ἀλλά και ή δημοσίευση ἄρθρων ἀπό τίς εἰσηγήσεις αύτές στό περιοδικόν «'Ακτῖνες» γιά τήν ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν αύτοῦ.

Σέ σχετικό ἄρθρο τοῦ κ. Γ.Κ. γιά τό έργο τό όποιον συνετελεῖτο στό σεμινάριον αύτό γράφει: «Εἶναι γνωστόν ὅτι ή ἔξελιξη τῆς ἐπιστήμης δημιουργεῖ συνεχῶς προβλήματα νέα στόν Χριστιανό διανοητή, τά όποια προσπαθεῖ νά ἔχετάσει μέ τήν χριστιανική κοσμοθεωρία. Βεβαίως ή Χριστιανική Πίστη δέν είναι οὕτε ἐπιστημονική γνώση, οὕτε φιλοσοφία νά μεταβάλλεται ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν. Έπομένως οι 'Αλήθειες τῆς Πίστεώς μας είναι ἀναλλοίωτες και δέν ἀλλάζουν μέ τήν όποιαδήποτε ἔξελιξη τῆς 'Επιστήμης. Ὁν πιστεύουμε στόν Θεόν Δημιουργόν και Νομοθέτη τοῦ Σύμπαντος δέν ἔχουμε λόγον νά ἀνησυχήσουμε μήπως τά δημιουργήματά του ἀνατρέψουν τίς 'Αλήθειες, τίς όποιες ὁ Ἱδιος μᾶς ἔδωσε ἐξ ἀποκαλύψεως. Η 'Αποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέ ἅμεσο τρόπο τόσον στήν Παλαιά, ὅσον και εἰς τήν Καινήν Διαθήκη και ἰδίως μέ τήν παρουσία τοῦ Υἱοῦ Του, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ είναι μιά πηγή γνώ-



ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΝΟΙΑ

Άτερμων φαίνεται νά είναι καί έτσι νά εξελίσσεται ή δοκιμασία τῶν καιρῶν καί διά τόν κόσμον καί διά τήν πατρίδα μας ίδιαιτέρως. Η άναδρομή καί τό άναβαπτισμα «έπι τάς πηγάς» τῶν ζειδώρων ύδάτων τῆς **Ίστορίας** διά τούς **Έλληνας** ὅλους ἀνεξαιρέτως είναι ἀναγκαῖα στοιχεῖα καί ὅροι βασικοί τῆς ἀποτιμήσεως τῆς σημερινῆς τόσον δυσμενοῦς καί οἰκτρᾶς συγκυρίας. Μεταξύ τῶν πολλῶν ἀνησυχιῶν μας συγκαταλέγεται καί τό θέμα τῆς σχέσεως Εύρωπης, καί **Έλλαδος**, ή ὅποια πορεύεται ἐν μέσω πολλῶν καί ποικίλων δοκιμασιῶν «τό γε νῦν ἔχον». Ο Τύπος, ἐγχώριος καί διεθνής, τά **M.M.E.**, τό Διαδίκτυον είς ὅλους τούς τόνους ὑπερτονίζουν ὅτι ή χώρα μας είναι «ὑπό κατοχήν», «Ἐχομε Κυβέρνηση Βερολίνου», «Η Ἐθνική μας κυριαρχία καθίσταται ἀνύπαρκτη, ίδιως μετά τό κούρδεμα τοῦ χρέους μας», «Μᾶς ἐκβιάζουν πάλι οἱ Γερμανοί» κ.λπ. Η ἀκόμη: «Πρός ἔποιλημα ή Δημόσια περιουσία» καί ἄλλα συνεχῶς γράφοντας δυσάρεστα καί δίσεκτα.

Ο μέγας φιλόσοφος Πλάτων (427-347 π.Χ.) ἔχει γράψει μεταξύ ἄλλων καί τόν διάλογον **«Μενέξενος»**, ἔξαίρετον ὑπόδειγμα **ἐπιταφίου λόγου**, διά τοῦ ὅποιουν ἔξαίρει τήν ἀνδρείαν τῶν Αθηναίων κατά

τῶν Περσῶν κατά τήν διάρκειαν τῶν Μηδικῶν Πολέμων (490-479 π.Χ.). Γράφει μεταξύ ἄλλων: «...Ἐγώ μέν οὖν ἐκείνους τούς ἄνδρας φημί οὐ μόνον τῶν σωμάτων τῶν ἡμετέρων πατέρας είναι, ἀλλά καί τῆς ἐλευθερίας τῆς τε ἡμετέρας καί ξυμπάντων τῶν ἐν τῇδε τῇ **Ηπείρῳ**» (Κατά τήν ἀντίληψίν μου, λέγει ὁ Πλάτων, διακηρύττω, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ἄνδρες [οἱ Μαραθωνομάχοι] δέν είναι μόνον ὑπερασπισταί τῶν σωμάτων μας, ἀλλά καί ὑποστηρικταί τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἰδικῆς μας καί ὅλων ὅσοι κατοικοῦν εἰς αὐτήν τήν **Ηπειρον** ἐδῶ (δηλ. τήν Εύρωπην).

Συνεπῶς, λοιπόν, μέ τήν εὐψυχίαν τῶν Έλλήνων διασώζεται ή Εύρωπαϊκή **Ηπειρος** τότε. Σημειωτέον ὅτι ή Εύρωπη διά τῆς συμβολῆς τῶν Έλλήνων διά μέσου τῶν αἰώνων ἐπανειλημμένως ἔχει διασωθῆ (Βυζάντιον, Μέσοι Χρόνοι, Νεωτέρα εποχή κ.λπ.). Καί ἄλλοτε ἔχει παρατηρηθεῖ καί ἀπό τῶν στηλῶν τῶν **«ΑΚΤΙΝΩΝ»** ὅτι διά τῆς ἀποφασιστικῆς συμβολῆς τῶν Έλλήνων ἐκερδήθη ή **Νίκη** τῶν Συμμάχων κρατῶν κατά τοῦ **Αξονος** κατά τόν **Β' Παγκόσμιον Πόλεμον** (1939-1945).

Η δοκιμαζομένη σήμερον Πατρίδα μας ὑπέστη τά πάνδεινα κατά τήν διάρκειαν τῆς **ἔντικης κατοχῆς**

έπει δ' ἀμάρτη, κεῖνος οὐκέτ' ἔστ' ἀνήρ
ἄβουλος, οὐδὲ ἄνολβος ὅστις ἐσκακόν
πεσών ἀκῆται μηδὲ ἀκίνητος πέλην».

(Δηλ. λέγει ὁ Τειρεσίας πρόσ τόν Κρέοντα: Παιδί μου αὐτά λοιπόν σκέψου συνετά. Εἰς ὅλους τούς ἀνθρώπους κοινή μοῦρα εἶναι τὸ νά ἀμαρτάνουν, τό σφάλμα (οἱ πάντες ὑποπίπτουν εἰς λάθη καὶ ἀτοπήματα). Έάν ώστόσον κάποιος σημειώσῃ λάθη, αὐτός δέν λογίζεται ως ἀνθρωπος ἀσύνετος, μήτε (θεωρεῖται) χωρίς κρίσιν καὶ καλήν τύχην, δταν δέν ἐπιμένη εἰς κάποιο σφάλμα, ἢ εἶναι ἀμετακίνητος). (Σαρ. 'Αντιγ. στ. 1023-1027).

'Ο Σοφοκλῆς κατά τινα τρόπον κηρύσσει τήν πολιτικήν μετάνοιαν καὶ κοινωνικήν μεταμέλειαν, πού θεωρεῖ ως ἀφετηρίαν διορθώσεως τῶν κακῶς κειμένων.

Κατ' ἔξοχήν αὐτή ἡ μετάγνωσις ισχύει διά τούς ἀρχοντας καὶ τούς ἰθύνοντας μιᾶς πολιτείας καὶ κοινωνίας καὶ δι' ὅλους τούς πολίτας. Εἰς τόν μέγα τραγικόν ἀπαρέσκει ἡ ἀλαζονεία καὶ ἡ ὑπεροψία τῶν ἀρχόντων.

Σημειώνει περαιτέρω:

«Αύθαδία σκαιότητα ἀφλισκάννει». (στ. 1028). (Δηλ. ἡ ἐγωιστική συμπεριφορά καὶ ὁ αὐταρχισμός ὀδηγοῦν εἰς τήν ἀπανθρωπίαν καὶ εἰς σκληρότητα χαρακτήρων).

Θά ἐρωτήσῃ κάποιος: Ἐπομένως τί ἀπαιτεῖται σήμερα; Ἄκριβως χρειάζεται νά ὑπάρξῃ πολιτική καὶ

κοινωνική μετάνοια. Καί μάλιστα δταν αὐτή ἔχη ἥθικόν χαρακτῆρα, τότε θά προέλθη ἀληθινή ἀλλαγή, ἡ ποθουμένη κάθαρσις τῶν κοινωνιῶν μας. "Ενας ἄλλος διακεκριμένος ίστορικός καί φιλόσοφος ἀπό τήν Νικομήδειαν τῆς Βιθυνίας καταγόμενος, ὁ Ἀρριανός (95-180 μ.Χ.) συγγραφεύς πολλῶν ἔργων, βιογράφος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐπισημαίνει εἰς τό βιβλίον του «Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις» μεταξύ ἄλλων: καί τά ἔξης, ως ὅρον θεραπείας τῶν ἀτοπημάτων καὶ ὀλισθημάτων τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἡγητόρων κυρίως:

«Μόνη γάρ ἔμοιγε δοκεῖ
ἴασις ἀμαρτίας ὁμολογεῖν τε ἀ-

μαρτόντα

καὶ δῆλον εἶναι ἐπ' αὐτῷ
μεταγινώσκοντα».

(Η μοναδική, κατά τήν ἀντίληψίν μου, λέγει ὁ Ἀρριανός, θεραπεία ἀπό τά πολιτικά καὶ λοιπά λάθη εἶναι νά ὁμολογήσῃ αὐτά ὁ ἀμαρτίης ἡγέτης καὶ ἐμπράκτως νά ἀποδείξῃ ὅτι μεταμελεῖται καὶ μάλιστα ἀνυποκρίτως καὶ εἰλικρινῶς). (Ἀρριανοῦ «Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις» Ζ' Κεφ. 29 παράγρ. 2).

Οχι μόνον ως ἄνω συγγραφεύς, ἀλλά καὶ οἱ λοιποί ἀρχαῖοι διανοούμενοι, φιλόσοφοι καὶ ίστορικοί, ρήτορες καὶ ποιηταί διακηρούσσονταν τήν ἀναγκαιότητα τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς μετανοίας καὶ μεταμελείας μεταξύ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων πρός ἀνάκαμψιν καὶ ἀναγέννησιν τῆς Κοινωνίας.

Τί σημαίνει μετάνοια; Θά ἐρωτήσῃ κάποιος καὶ εὐλόγως. Τοῦτο δέον

νά έννοήσουν ὅλοι οι πολῖται καί κυρίως οἱ ἄρχοντες. Νά έννοήσουν ὅτι ἡ μετάνοια εἶναι βαθεῖα ὑπαρξιακή ἀποφασιστικότης πρός ἀλλαγῆν αἰσθημάτων καὶ ίδεων καὶ πράξεων. Μή νομίσουν κάποιοι ταγοί τῆς σήμερον, ὅτι ἡ μετάνοια ἔξαντλεῖται μὲ τὴν ἀπαρίθμησιν μερικῶν ἔξωτερικῶν σφαλμάτων, πού θά ὁμοιογήσουν ἀπλῶς: «*Mea culpa*». Μία τοιαύτη ἔξωτερική ὁμοιογία στοιχειοθετεῖ ἐνίστε συνεσκιασμένην πολιτικήν καὶ κοινωνικήν ὑποκρισίαν. Ἡ ἀλήθινή πολιτική μετάνοια καὶ κοινωνική μεταμέλεια εἶναι μέν ἀλλαγή νοῦ καὶ νοοτροπίας, κυρίως ὅμως εἶναι ἔκεινημα ἀπό τὰ φυγώματα τῶν πτώσεων, τῆς διαφυορᾶς καὶ τῶν ὀλεθρίων παραλείψεων.

Ἡ Ἑλλάς ἀτυχῶς ἔχει ἐμπλακῆ σήμερα εἰς μίαν πολὺ δυσχερῆ προείαν καὶ πολυκίνδυνη περιπέτειαν. Ἡ Ἑλλάς τῶν 25-30 αἰώνων μέ παρελθόν πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς ὑποδομῆς καὶ ἀκτινοβολίας (Ὀμηρος, Ἡσίοδος, Σωκράτης, Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Ξενοφῶν, Πυθαγόρας, Θουκυδίδης, μέ σταθμούς: Μαραθών, Θερμοπύλες, Πλαταιές, Βυζάντιον, Ἐθνεγερσία 1821, 1912-1913, 1940-1941 κ.λπ.) διέρχεται σειράν περιπετειῶν καὶ δοκιμασιῶν. Ἡ αἵτια τῆς κρίσεως ἀποδίδεται εἰς ἄρχοντας καὶ ἥγετας πολιτικούς, κοινωνικούς καὶ λοιπούς τῆς παντοίας ἥγεσίας. Ἐτσι προκύπτει ἡ ἀνάγκη τῆς Πολιτικῆς καὶ Κοινωνικῆς μετανοίας ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Τί πρέπει νά γίνη; Ἡ πολιτική καὶ κοινωνική μετάνοια καὶ μεταμέ-

λεια τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων ἀπαιτεῖ «ἐπανεκκίνησιν» ἐκ τῶν ἐσω, ἐκ τοῦ ἐνδοτέρου «συνειδότος». Ἀπαιτεῖται ὁ ἐσωτερικός ὀντολογικός προβληματισμός, ἔντονος, δυνατός, διαρκής καὶ τελεσφόρος. Φίλος, καθηγητής Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰδρύματος, ἔγραψε πρό καιροῦ: «...Στή μεταβατική αὐτή περίοδο ὑπάρχει μεγάλη ἀνάγκη σωστοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ κόσμου καὶ στροφή πρός μία ἐσωτερική πνευματική ἀναγέννηση, πού θά ἔχῃ ως ἀποτέλεσμα ἔναν ἡθικό ἔξοπλισμό πρός ἀντιμετώπιση τῆς κρίσιμης κατάστασης.

Σ' αὐτή τήν περίπτωση, ὁ ρόλος τῆς πνευματικῆς ἥγεσίας τῆς χώρας εἶναι πολὺ μεγάλος. Πολύ μεγάλος εἶναι καὶ ὁ ρόλος τῆς Χριστιανικῆς διανόησης. Μέσα στήν ἀπελπισία τοῦ κόσμου, ὁ Χριστιανός διανοητής εἶναι ἐκεῖνος πού μπορεῖ νά δώσει τά μηνύματα τῆς ἐλπίδας, τῆς αἰσιοδοξίας καὶ τῆς καρτερίας μέ προοπτική γιά ἔνα καλύτερο αὔριο...»^(*).

Ἡ ἐπανεκκίνησις αὐτή σημαίνει ἀφύπνισιν καὶ δῆ χριστιανικήν ἀφύπνισιν. Χρειάζεται τό ἀνέβασμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς ὕψη «οὐρανοφόρο». Ὁ βασικός δρος τῆς ὑψώσεως τοῦ Γένους εἶναι ἡ χριστιανική, πολιτική καὶ κοινωνική Μετάνοια, ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων.

ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ,
Φιλόλογος-Λυκειάρχης

(*) Χρήστ. Γιαμβριάς, διδάκτωρ καθηγητής Γεωργικοῦ Παν/μίου 'Αθηνῶν, «Μόνο Οἰκονομικά εἶναι τά αἵτια τῆς κρίσης στή χώρα μας;» περιοδ. «Ἀκτίνες» ἀρ. φύλλ. 727, Ιανουάρ. 2012, σελ. 13).



Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ – Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

”Οπως άναφέραμε σέ προηγούμενο άρθρο, ή φιλοσοφία εξετάζει τίς γενικές άρχες και τήν ούσια τῶν ὄντων. Κατά τόν Ἀριστοτέλη, πρῶτο και κύριο πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας, εἶναι ἡ βαθύτερη ἔρευνα τῆς φύσεως και τῆς ούσιας τῶν ὄντων. Γι' αὐτό τό βιβλίο του, πού άναφέρεται στήν ούσια τῶν ὄντων, όνομάζεται «Πρώτη Φιλοσοφία ἡ Ὀντολογία». Ὁ Ἀνδρόνικος ὁ Ρόδιος, ὁ ὄποιος κατέταξε τά βιβλία τοῦ Ἀριστοτέλη, ἔθεσε τήν Ὀντολογία μετά τή Φυσική, γι' αὐτό τό βιβλίο αὐτό ώνομάσθηκε «Μετά τά Φυσικά». Ἀπό αὐτόν τόν τίτλο κατάγεται ὁ ὅρος «Μεταφυσική», ὁ ὄποιος στόν Ἀριστοτέλη ἔχει τήν ἐννοια τῆς Ὀντολογίας. Ἐπειτα, ὁ ὅρος σήμαινε τήν ἐπιστήμη πού εξετάζει τά πράγματα, τά ὄποια βρίσκονται πέραν ἀπό τή φύση, πέραν ἀπό τή φυσική ἐμπειρία, τά ύπερβατικά θέματα, τά άναφερόμενα στόν ύπερφυσικό κόσμο. Ἡ Μεταφυσική συνδέθηκε στενά μέ τή Θεολογία, ἀσχολεῖται δέ κυρίως μέ θεολογικά θέματα και προβλήματα, μέ βάση τή λογική.

Ο Ἀριστοτέλης, ὅμως, μέ τήν Ὀντολογία, εξέταζε τό πρόβλημα τῆς ἐννοιας τοῦ εἶναι, δηλαδή τί «εἶναι τό εἶναι», «τί τό ὄν», δηλαδή τί

εἶναι αὐτό πού ὑπάρχει. Τό ἐσχατο πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας εἶναι ἡ ούσια τῶν ὄντων, ἡ ἀπάντηση στό ἐρώτημα: «τί τό ὄν, τίς ἡ ούσια» (Μτφ. 1028 B). Μέ τή φιλοσοφική και ἐπιστημονική ἔρευνα, ὁ ἀνθρώπος θά γνωρίζει ὅλο και περισσότερο τά πράγματα, ποτέ ὅμως δέν θά φθάσει στήν πλήρη ἀλήθεια και γνώση. Γιατί τότε θά σταματήσει ἡ ἐπιστημονική ἔρευνα.

Ο ἀνθρώπος, ἔρευνώντας τά πράγματα μέ τή φιλοσοφία και τήν ἐπιστήμη, δίνει διάφορες ἐξηγήσεις, πλάθει διάφορες θεωρίες, τίς ὄποιες ἀλλάζει και συμπληρώνει μέ νεώτερες ἔρευνες. Ἡ φιλοσοφία βοηθᾶ τήν ἐπιστήμη στό νά θέτει νέα ἐρωτήματα και νά φιλοσοφεῖ γιά τό ἀντικείμενό της. Καί ἡ ἐπιστήμη βοηθᾶ τή φιλοσοφία νά διαμορφώνει νέες θεωρίες, μέ βάση τά νεώτερα πορίσματα τῶν ἐπιστημῶν. Στήν ἀρχή, ὅλες οἱ ἐπιστήμες ἀναπτύχθηκαν στούς κόλπους τῆς φιλοσοφίας. Οἱ παλαιοί φιλόσοφοι ἀσχολήθηκαν μέ πολλές ἐπιστήμες και ἔθεσαν τίς βάσεις τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν. Ἐπειτα, ὅμως, ἥδη ἀπό τήν κλασική ἐποχή, οἱ ἐπιστήμες ἀρχισαν νά αύτονομοῦνται ἀπό τή φιλοσοφία και νά ἔχει ἡ κάθε μία δικό της ἀντικείμενο, δική της μέ-

θοδο καί δικό της σκοπό. "Ετσι, δημιουργήθηκαν διάφορες έπιστημες, τά Μαθηματικά, ή Φυσική, ή 'Αστρονομία, ή 'Ιατρική κ.λπ., οι όποιες άποχωρίσθηκαν άπό τη φιλοσοφία. Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου, ἔφυγαν δλες οι ἐπιστῆμες ἀπό τή φιλοσοφία, ἔμειναν μόνο λύγες σ' αὐτήν, δπως ή Γνωσιολογία, ή Ἡθική, ή Φιλοσοφική, ή 'Ανθρωπολογία, ή 'Αξιολογία, ή 'Ἐρμηνευτική, ή 'Οντολογία. Στά νεώτερα χρόνια αὐτονομήθηκαν άπό τή φιλοσοφία καί ἔγιναν αὐτοτελεῖς καί ἐμπειρικές ἐπιστῆμες ἀκόμα καί ή Ψυχολογία, ή Ἡθική καί ἄλλες. Στενά συνδεδεμένη μέ τή φιλοσοφία ἔμεινε ή Γνωσιολογία, δηλαδή ή θεωρία τῆς γνώσεως, ή όποια ἔξετάζει ἀν εἶναι δυνατή ή γνώση, ποιές εἶναι οι πηγές της (ή ἐμπειρία η ή νόηση) καί ποιό εἶναι τό ἀντικείμενο καί αἱ μέθοδοι της. 'Επίσης, στενά συνδεδεμένη μέ τή φιλοσοφία, ἔμεινε καί ή Αἰσθητική, ή όποια ἔξετάζει τό ώραϊ στά ἔργα τέχνης. 'Αλλά καί οι ἄλλες ἐπιστῆμες, οι ἐμπειρικές καί οι θεωρητικές, ἀν καί εἶναι αὐτόνομες καί δέν ἔξαρτωνται άπό τή φιλοσοφία, στό τέλος καταλήγουν σέ φιλοσοφικά ἐρωτήματα, ἐφ' ὅσον καμία ἐπιστήμη δέν μπορεῖ νά κατακτήσει τήν ἀπόλυτη ἀλήθεια, νά λύσει δλα τά προβλήματα.

"Επειτα, στήν πορεία τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καί μάλιστα στό τέλος αὐτῆς, ὁ ἐπιστήμονας ἀντιμετωπίζει καί φιλοσοφικά προβλήματα, στά όποια γιά νά δώσει λύση, ἀναγκάζεται νά προσφύγει στή φι-

λοσοφία η νά φιλοσοφήσει καί νά δώσει ό ἴδιος ἀπαντήσεις στά φιλοσοφικά προβλήματα τῆς ἐπιστήμης του.

"Υπάρχει λοιπόν στενή συνεργασία μεταξύ ἐπιστήμης καί φιλοσοφίας. 'Αλλά η φιλοσοφία δέν ἔμεινε χωρίς ἀντικείμενο. "Εγινε χωριστή ἐπιστήμη, η όποια ἔρευνᾶ βασικά φιλοσοφικά προβλήματα κάθε ἐποχῆς καί δημιουργεῖ διάφορες θεωρίες. Στήν ἐποχή μας ἔχουμε πολλές φιλοσοφικές θεωρίες, μερικές ἀπό τίς όποιες ἐπικρατοῦν γιά ἔνα διάστημα καί ἐπειτα τίς παραμερίζουν ἄλλες.

Στήν ἐποχή μας, η φιλοσοφία ἀσχολεῖται μέ τό νόημα τῆς ύπαρξεως. "Έχει δημιουργηθεῖ ή λεγόμενη 'Υπαρξιστική Φιλοσοφία, πού μπορεῖ νά χωρισθεῖ σέ δύο μεγάλες κατηγορίες: στόν 'Αθεϊστικό καί 'Υλιστικό 'Υπαρξισμό (Σάρτρ καί ἄλλοι) καί στόν Χριστιανικό 'Ανθρωπισμό (Gabriel Marcell, κ.λπ.). "Άλλο ἀντικείμενο τῶν φιλοσόφων σήμερα, εἶναι η ἐρμηνευτική τῶν κειμένων καί τῶν ἔργων τέχνης. 'Η ἐρμηνευτική τείνει νά γίνει γενική φιλοσοφική ἐπιστήμη, η όποια θέλει νά δώσει ἀπάντηση στά βασικά φιλοσοφικά προβλήματα. "Άλλη σύγχρονη φιλοσοφία εἶναι η φιλοσοφία τῆς Γλώσσας, πού δημιούργησε ό Γάλλος Wingenstein, ό όποιος ίσχυρίζεται ὅτι δλα τά φιλοσοφικά προβλήματα ἀνάγονται στή γλώσσα, εἶναι μᾶλλον ψευδοπροβλήματα. Γι' αὐτό η φιλοσοφία πρέπει νά ἀσχοληθεῖ μόνο μέ τά προβλήματα τῆς γλώσσας. "Όλες αὐτές οι θεωρίες εἶναι μονομερεῖς, ἀλλά ἔχουν συχνά

πολλούς θαυμαστές και όπαδούς. Τό χαρακτηριστικό τῶν περισσοτέρων είναι ή ἄρνηση τῆς Μεταφυσικῆς, ἀκόμη και τῆς ἴδιας τῆς κλασικῆς φιλοσοφίας (ὅπως π.χ. ὁ Wingenstein, πού ἀρνήθηκε τὴν ἴδια τὴν παραδοσιακή φιλοσοφία και τῇ μετέβαλε σε γλωσσολογία).

Ἄλλο ἀντικείμενο τῆς σύγχρονης φιλοσοφίας είναι ή Ἀξιολογία, πού ἔχετάζει τὸ νόημα ὅλων τῶν ἀξιῶν. Ἐπειτα, πολλοί φιλόσοφοι και ἐπιστήμονες ἀποσύνδεσαν τὴν ἔρευνά τους ἀπό τίς ἀξίες. Τή μόνη ἀξία πού δέχονται είναι ή γνώση τῆς ἀλήθειας, ή ὅποια ἀποτελεῖ και σκοπό κάθε διανοητικῆς ἔρευνας. Εἶπα ὅτι ὁ ἐπιστήμονας πρέπει νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό ὅλες τίς προκαταλήψεις, ἀπό τή δέσμευση σε αὐθεντίες και σε ἀξίες. Νά μείνει δηλαδή «ἀξιολογικά οὐδέτερος». Ἐτσι, ή σύγχρονη ἐπιστήμη κατάντησε ξερή και λεπτολόγος συσσώρευση γνώσεων οι ὅποιες δέν ἰκανοποιοῦν ψυχικά τὸν ἀνθρώπο, οὔτε τὸν μορφώνουν. Ἀφήνουν ἔνα κενό μέσα του, τό ὅποιο ἔρχονται νά καλύψουν οι διάφορες ἰδεολογίες (ύλιστικές, πολιτικές και ἄλλες). Ἡ συσσώρευση πληροφοριῶν και γνώσεων δέν είναι ἐπιστήμη. Ἡ ἐπιστήμη και ή φιλοσοφία, γιά νά ὠφελήσουν και νά μορφώσουν τὸν ἀνθρώπο, πρέπει νά συνδεθοῦν ἀρμονικά μέ τίς ἄλλες ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ. Τό κακό είναι ὅτι μερικοί ἔκμεταλλεύονται τίς ἐπιστημονικές γνώσεις και τίς φιλοσοφικές θεωρίες, γιά νά ἐπιτύχουν δῆθεν πλήρη ἐλευθερία στό ἔργο τους, γιά νά ἀποδομήσουν η νά

παραποιήσουν τὴν ἰστορία, νά ἐκτρέψουν τὴν τέχνη ἀπό τὸν προορισμό της, νά πολεμήσουν τή θρησκεία, τήν ἡθική, τήν παράδοση και νά ἀνατρέψουν ὅλες τίς πνευματικές ἀξίες. Γι' αὐτό ἀντιμετωπίζουμε δεινή κρίση στήν ἐποχή μας, ὅχι μόνο οἰκονομική, ἀλλά και πολιτική και πνευματική. Ἀντιμετωπίζουμε σήμερα πολλά προβλήματα στή ζωή και στόν πολιτισμό. Γιά νά τά λύσουμε, πρέπει νά ἐπανέλθουμε στίς διαχρονικές ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ και οι ἐπιστήμονες, οι φιλόσοφοι, οι καλλιτέχνες και οι διανοούμενοι νά ἐργασθοῦν γιά τήν ἀνόρθωση τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν τοῦ πολιτισμοῦ.

Στό ἔργο αὐτό μπορεῖ νά τούς βοηθήσει ή γνήσια φιλοσοφία και ἐπιστήμη. Και ή παροδοσιακή φιλοσοφία δέν είναι ἄχρηστη σήμερα. Διότι ὁ ἀνθρωπος ἀντιμετωπίζει πάντοτε τά ἴδια βασικά φιλοσοφικά προβλήματα. Ἡ παροδοσιακή φιλοσοφία ἄρχισε μέ τή μελέτη τοῦ κόσμου, γιά νά μᾶς γνωρίσει τί είναι ὁ κόσμος και νά μᾶς δώσει μιά κοσμοθεωρία. Ἐπειτα, στράφηκε στά προβλήματα τῆς Ἡθικῆς και τῆς Ἀνθρωπολογίας. Ἐξέτασε τί είναι ὁ ἀνθρωπος και ποιό σκοπό ἔχει στή ζωή του και πῶς πρέπει νά ζετ. Ἐπίσης, ή φιλοσοφία ἔξετασε και τά λεγόμενα μεταφυσικά προβλήματα, τί είναι ὁ Θεός, ή ψυχή, ο θάνατος, τί ὑπάρχει μετά θάνατον. Σ' αὐτά δίνει ἀπάντηση κυρίως ή θεολογία. Ἀλλά και πολλοί φιλόσοφοι ἀσχολήθηκαν και μέ τά προβλήματα αὐτά, μέ βάση τή λογική.

Η φιλοσοφία χρησιμοποιεῖ σήμερα δυσνόητους ὄρους καὶ ἔχει γίνει δύσκολη ἐπιστήμη. Ὁμως, μπορεῖ κανείς νά γνωρίσει τίς φιλοσοφικές θεωρίες, μελετώντας διάφορα ἔργα Ἰστορίας τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῶν Ἐπιστημῶν. Μέ τόν τρόπο αὐτό, δέν θά κατακτήσει ὅλες τίς γνώσεις, θά μάθει ὅμως νά σκέπτεται, νά φιλοσοφεῖ. Η φιλοσοφία ὀξύνει τό νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τόν μαθαίνει νά ἐρευνᾶ βαθύτερα τά πράγματα καὶ νά ἀναζητᾶ τά ἀπώτερα αἴτια καὶ τό βαθύτερο νόημά τους. Η φιλοσοφία ἐναρμονίζει καὶ συστηματοποιεῖ τίς γνώσεις μας καὶ τούς δίνει κάποια ἑνότητα.

Η φιλοσοφία δέν δίνει μόνο γνώσεις, ἀλλά ἀναπτύσσει καὶ τό ἀξιολογικό συναίσθημα καὶ καθοδηγεῖ τή βιούληση. Η φιλοσοφία μᾶς βιοηθᾶ νά κατανοήσουμε τό βαθύτερο νόημα τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ζωῆς. Η φιλοσοφία κάνει τόν ἀνθρώπο ήθικά ἀνώτερο καὶ καλύτερο. Αὐτό διατύπωσε ὁ Εὐριπίδης μέ τό ἔξῆς ἀπόσπασμα (Diels. 902)

πού ἀρχίζει μέ τίς λέξεις: «Ολβιος ὅστις ἴστορίης ἔσχε μάθησιν», δηλαδή «εύτυχισμένος εἶναι ἐκεῖνος πού ἀσχολεῖται μέ τή φιλοσοφία καὶ τήν ἐπιστήμη». Η λέξη «ίστορία» ἀρχικά σήμαινε κάθε γνώση, ἔπειτα εἰδικεύθηκε στήν ἴστορική γνώση. Στή συνέχεια, τό ἀπόσπασμα αὐτό τοῦ Εὐριπίδη ἔξηγεῖ γιατί εἶναι εύτυχισμένος ὁ ἀνθρώπος πού ἀχολήθηκε μέ τή φιλοσοφία καὶ τή μελέτη καὶ ἀπέκτησε πολλές γνώσεις. Διότι, λέγει, ὁ ἀνθρώπος αὐτός δέν ἐπιδιώκει νά ίκανοποιήσει τά πάθη του, οὔτε κάνει ἀδικίες, εἶναι δίκαιος. Δέν ἀσχολεῖται μέ κατώτερα πράγματα, ἀλλά ἔξετάζει τήν ἀθάνατο φύση, τόν αἰώνιο κόσμο καὶ ἐρευνᾶ τί εἶναι καὶ πώς ἔγινε ὁ κόσμος. Μέ τήν ἐπιστήμη καὶ τή φιλοσοφία, ὁ ἀνθρώπος γίνεται εύτυχέστερος, ήθικά καλύτερος καὶ πνευματικά ἀνώτερος. Αὐτός εἶναι ὁ κύριος σκοπός της.

**Β. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ,
Φιλόλογος, τ. Λυκειάρχης**





ΣΧΟΛΙΑ

Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΘΕΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Πολλοί ανθρώποι, άκομη καί ανθρώποι τῶν γραμμάτων πιστεύουν ότι ἡ Καινή Διαθήκη εἶναι ἔνα θαυμάσιον ἡθικόν ἐγχειρίδιον, δηλαδή ἕνα βιβλίον τό όποιον περιέχει ἡθικούς κανόνες καί ἡθικές ὑποδείξεις, οἱ ὅποιες ἐάν τηρηθοῦν εἶναι δυνατόν νά μεταβάλουν τὴν δψη τοῦ κόσμου. Γιά πολλούς διαννούμενους ἡ Καινή Διαθήκη εἶναι ἔνα τέτοιον βιβλίο. Ὁν ἀφαιρέσομε, λέγουν αὐτοί, ἀπό τό βιβλίο αὐτό τά θαυματουργικά γεγονότα καί ὁρισμένες ἀντιλήψεις πού ἀνήκουν στό ἰουδαϊκό περιβάλλον, ἐντός τοῦ ὅποιου ἔδρασαν ὁ Ἰησοῦς καί οἱ Ἀπόστολοι, θά μείνει μιά ὑπέροχη ἡθική διδασκαλία μέ πυρήνα τὴν ἐπί τοῦ Ὁρους ὄμιλία τοῦ Ἰησοῦ. Ἀπό αὐτό συμπεραινομε ότι πολλοί διαβάζουν τὴν Κ.Δ. σάν ἔνα κείμενον ἡθικῶν νόμων καί κανόνων. Εἶναι ὅμως ἔνα τέτοιο βιβλίο ἡ Καινή Διαθήκη; Ἀσφαλῶς δχι. Εἶναι δυνατόν ἐντός τῆς Κ.Δ. νά διαχωρισθοῦν τά ὑπερφυσικά ἀπό τά ἡθικά στοιχεῖα;

Μόνον αὐτοί πού πιστεύουν ότι τό ὑπερφυσικόν στοιχεῖον ἐντός τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι ἔνα λαϊκόν

στολίδι τοῦ ἡθικοῦ στοιχείου ἡμιποροῦν νά ἀπορρίψουν τό στολίδι καί νά κρατήσουν τήν ἡθικήν ούσια. Στήν πραγματικότητα ὅποιος τό ὑπερφυσικόν στοιχεῖον ἐντός τῆς Κ.Δ. τό ἀντιλαμβάνεται ώς λαϊκόν διάκοσμον, αὐτός δέν ἀντιλαμβάνεται «Τί» ἐντός αὐτῆς περιέχεται ἐξ ἐπόψεως ἡθικῆς ούσιας. Ἀπλούστατα διότι τά ἡθικά διδάγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ προϋποθέτουν μίαν ὑπερφυσική ζωή.

Ἄπο τήν ἐποχή τοῦ Διαφωτισμοῦ τόν 18ο αἰῶνα, ἔχει δημιουργηθεῖ μᾶλλον ώς ἀντίληψη περί τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας μία ἀντίληψη κοινωνιστική. Ἀν ὅμως ἀποστολή τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μόνον νά συμβάλουν στήν ἡθική ἀναμόρφωση τῆς κοινωνίας τότε φυσικόν εἶναι νά δεχθοῦμε ότι ἡ ἡθική ἀποτελεῖ τήν ούσια τοῦ Χριστιανισμοῦ καί ότι ἡ Κ.Δ. εἶναι βιβλίον ἡθικῶν νόμων καί κανόνων. Ἄλλοιμονον! Μιά τέτοια ἀποψη ἀπομονώνει ἐπικίνδυνα τά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καί ἀγνοεῖ ἡ προσποιεῖται ότι ἀγνοεῖ τά ἄλλα, κυρίως τά ὑπαρξιακά προβλήματα αὐτοῦ. Πρόκειται γιά μία ἀποψη ἡ ὅποια ὑπερφαπλούστεύει τό ἀνθρώπινον πρόβλημα.

Η ΚΑΡΠΟΦΟΡΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Έκοιμήθη τόν παρελθόντα 'Οκτώβριον ό 'Ορθόδοξος Μητροπολίτης Αύστριας Μιχαήλ μετά άπό πολύ μηνη μάχη μέ τήν έπάρατο νόσον. 'Ως μητροπολίτης Αύστριας και ἔξαρχος Ούγγαρίας και Μεσευρώπης ἔξετέλεσε στίς χῶρες αὐτές τά ποιμαντικά του καθήκοντα. Μεταξύ αὐτῶν συνετέλεσε στήν ἀναβίωση τῆς παρουσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν Ούγγαρία μέ τήν ἵδρυση ἐνοριῶν στήν Βουδαπέστη και στήν κοινότητα Νίκου Μπελογιάννη, ὅπου και ἐβαπτίσθηκε ὁμαδικῶς ἡ συντριπτική πλειοψηφία τῶν ἐκεῖ διαμενόντων Ἑλλήνων ὄμοιγενῶν πολιτικῶν προσφύγων.

Τό γεγονός αὐτό εἶναι ἀξιοσημείωτον, δεδομένου ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί παρέμειναν ἐπί δεκαετίες μετά τήν λήξη τοῦ ἀνταρτοπολέμου 1945-1946 στήν ξένη χώρα ἐμποτισμένοι και διαπαιδαγωγημένοι ἀπό

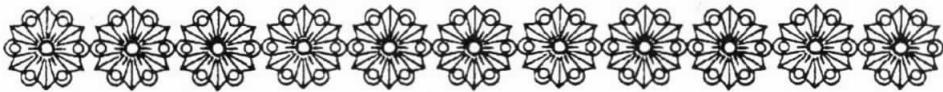
τήν νεότητά των μέ μαρξιστικές ἀθεϊστικές ἰδέες καί σέ προχωρημένη ἡλικία ἔννοιωσαν τήν ἀνάγκη νά ἐντάξουν τούς ἀπογόνους των στήν 'Εκκλησία τῆς πατρίδας των.

Εἶναι θαυμαστόν τό πῶς ἐπιδρᾶ ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ σέ ψυχές ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ήσαν κατά τήν νεότητά των ἐπίσημοι ἔχθροι Του. 'Αλλά μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου, τήν ἀπογοήτευσή των ἀπό τήν ἰδεολογία των, τίς ταλαιπωρίες στήν ζωή των τόν ἐκπατρισμό τους δέν εἶχε τελείως ἀποσβεσθεῖ ὅτι καλόν εἶχαν προσλάβει στά παιδικά των χρόνια ἀπό τήν παράδοση τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς των και τό ἴδιο ἐτελεσφόρησε μετά τήν παρέλευση ἰκανοῦ χρόνου.

'Η σπορά τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ στίς παιδικές ψυχές δέν πάει χαμένη, ἔρχεται ἀργότερα καιρός γιά νά καρποφορήσει.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

‘Η ἐγγραφή νέων συνδρομητῶν εἰς τάς
«'Ακτίνας» εἶναι ἔνα πνευματικό ἔργον,
τό ὅποιον ἡμποροῦμε νά ἐπιτελέσωμε
ὅλοι, μέ μικράν προσπάθειαν.



ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΕΣ ΓΝΩΡΙΜΙΕΣ ΣΤΟ FACEBOOK

Πληθαίνουν τά περιστατικά έγκληματικότητας μέσω Internet και ιδίως αύτά πού άφορούν στή σωματική και ψυχική άκεραιότητα τῶν άνηλίκων. Ἐνα άκομη περιστατικό μέθυμα μιά μικρή κοπέλα συνέβη τόν Φεβρουάριο στήν Πελοπόννησο καιί άνεδειξε μέ μελανά χρώματα τήν άναγκη γιά περισσότερη ένημέρωση τῶν παιδιῶν σχετικά μέ τούς κινδύνους, πού παραμονεύουν στά διαδικτυακά ταξείδια τους.

Συγκεκριμένα, μιά 15χρονη μαθήτρια άπό τήν Πάτρα γνώρισε μέσω τοῦ κοινωνικοῦ διαδικτύου Facebook ἔναν 20χρονο νέο. Ἡ καθημερινή ἐπικοινωνία καιί τά κοινά ἐνδιαφέροντά τους τούς ὥθησαν νά γνωριστοῦν ἀπό κοντά. Ἔτσι, συναντήθηκαν τό ἀπόγευμα τῆς 22.2. 2012 καιί ἡ κοπέλα ἐπιβιβάστηκε στό αύτοκίνητο τοῦ νεαροῦ.

Μετά τή βόλτα μέ τό αύτοκίνητο, ὁ νεαρός ὄδηγησε τήν κοπέλα σέ ἔνα σπίτι. Καί ξαφνικά τό μέχρι πρότινος χαμογελαστό καιί εὐγενικό ἀγόρι μεταμορφώθηκε σέ ἔνα ἀπίθανα βίαιο ἄτομο, πού ἐπιτέθηκε στό ἀνήλικο κορίτσι, τό χτύπησε ἀλύπητα, τό βίασε, τοῦ ἔκλεψε ὅτι πολύτιμο εἶχε πάνω του (χρήματα,

χρυσό σταυρό, κινητό τηλέφωνο), τό ἐπιβίβασε πάλι στό αύτοκίνητό του, καιί τό πέταξε σάν σκουπίδι κοντά στό στρατόπεδο τῆς ἀχαϊκῆς πρωτεύουσας.

Ἡ τραγική φιγούρα τῆς κοπέλας ἐμφανίστηκε στήν Ἀσφάλεια Πατρῶν, ἀνδρες τῆς ὁποίας ἐντόπισαν μέσα σέ λίγες ὡρες τόν ἀδίστακτο ἐγκληματία καιί μέ τή βοήθεια ἰατροδικαστή ταυτοποίησαν τίς βίαιες πράξεις του.

Σίγουρα κανείς δέν μπορεῖ νά καταδικάσει καιί νά ἀπορρίψει ἀπό τέτοια βάναυσα περιστατικά τό διαδίκτυο καιί τά κοινωνικά δίκτυα. Καί τά δύο εἶναι ἔξαιρετικά ἐργαλεῖα ἐπικοινωνίας μεταξύ τῶν ἀνθρώπων-χρηστῶν τους, ἀρκεῖ οι τελευταῖοι νά τά χειρίζονται δημιουργικά καιί μέ ἀσφάλεια.

Ὑποχρέωση τῶν γονιῶν καιί ὅσων ἀσχολοῦνται μέ τά παιδιά εἶναι νά ἐντάξουν στήν παιδεία καιί τήν ἀγωγή πού τούς προσφέρουν, τό Internet καιί νά τούς μάθουν νά ἀξιοποιοῦν τά πρωτοφανῆ πλεονεκτήματά του, ἀλλά ταυτόχρονα νά ἀποφεύγουν τίς κακοτοπίες του καιί τούς «λύκους», πού παραμονεύουν στόν ἀχανῆ κόσμο του. Εἰδικότερα, σέ δή, ἀφορᾶ στά κοινωνικά δίκτυα, τά παιδιά πρέπει νά γνωρίζουν ὅτι:

—Οι πληροφορίες, πού δημοσιεύονται στίς ίστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης, είναι δημόσια προσπελάσιμες, δηλαδή είναι κτήμα όλων των χρηστών του διαδικτύου, και συνεπώς δέν πρέπει νά προβάλλουν προσωπικά στοιχεῖα, φωτογραφίες, και γενικῶς δεδομένα, πού ένδεχεται νά τά φέρουν σέ δύσκολη θέση.

—Άκομη κι αν διαγράψουν τίς πληροφορίες, ή και όλοκληρη τήν ίστοσελίδα τους, αύτές θά έχουν ήδη διακινηθεί στό διαδίκτυο πρός κάθε κατεύθυνση.

—Δέν πρέπει νά άναρτούν φωτογραφίες τους, στίς όποιες φαίνεται καθαρά ό τόπος, δύποι βρίσκονται (π.χ. σπίτι, σχολείο, καιρετέρια, στέκι). “Οσο πιό έστιασμένες είναι οι φωτογραφίες στά πρόσωπα, τόσο πιό άσφαλη είναι τά παιδιά.

—Πρέπει νά προσέχουν ποιούς προσθέτουν ώς φίλους στήν ίστοσελίδα τους, γιατί αύτοί άποκτούν πρόσβαση στά δεδομένα, πού έμφανίζονται στήν ίστοσελίδα.

—Οσους συναντούν στά κοινωνικά δίκτυα, πιθανόν νά είναι διαφορετικοί άπό δ, τι δηλώνουν (ίσως νά είναι οι καλύτεροι άλλα και οι χειρότεροι άνθρωποι του κόσμου).

—Δέν πρέπει ποτέ νά δίνουν τά προσωπικά στοιχεῖα τους (οίκογενειακή κατάσταση, διεύθυνση σπιτιού, όνομα σχολείου, τηλεφωνικούς άριθμούς, ήλεκτρονικό ταχυδρομείο, φωτογραφίες κ.λπ.).

—Δέν πρέπει ποτέ νά δίνουν πληροφορίες γιά τήν οίκογένειά τους, τούς συγγενεῖς τους, τούς φίλους

τους, τούς συμμαθητές τους, τούς δασκάλους τους και γενικότερα άλλους άνθρωπους, δηλαδή γιά κανένα.

—Δέν πρέπει ποτέ νά συναντήσουν ένα άτομο, πού γνώρισαν στό διαδίκτυο.

—Άκομη κι αν πρέπει όπωσδή ποτε νά συναντήσουν ένα τέτοιο άτομο, θά πρέπει τά παιδιά νά διαλέξουν τόν τόπο τής συνάντησης (μόνο δημόσιος άνοικτός χώρος και ποτέ κάποιος έσωτερικός χώρος) και νά συνοδεύονται άπαραιτητα άπο κάποιον ένήλικο.

—Αύτά έχουν τόν έλεγχο τής έπικοινωνίας τους και αν κάποιος τά ένοχλησει στά κοινωνικά δίκτυα, μπορούν άμεσως νά σταματήσουν τή συνομιλία τους μιαζί του.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΦΟΒΙΑ

Στό περιοδικό Newsweek τής 13.2. 2012 έδημοσιεύθη ένα πολύ ένδιαφέρον άρθρο γιά τούς διωγμούς, τούς όποιους ύφιστανται σήμερα οι χριστιανοί (όλων τών δογμάτων) σέ Ισλαμικές χώρες τής Ασίας και τής Αφρικής. Μάλιστα, τό έν λόγω δημοσίευμα τιτλοφορεῖται: «ό παγκόσμιος πόλεμος κατά τών χριστιανών άπό τό Ισλάμ». Τό άρθρο μετεφράσθη στά έλληνικά και είναι προσβάσιμο στήν ίστοσελίδα (<http://www.ppol.gr/cm/index.php?Datain=7574&LID=1>). Μεταφέρομε άπό τό άρθρο ώρισμένα χαρακτηριστικά άποσπάσματα:

«Τά 2,8 έκατομμύρια χριστιανοί πού ζοῦν στό Πακιστάν άντιπροσωπεύονταν μόλις τό 1,6% τοῦ ἄνω τῶν 170 έκατομμυρίων πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Ὡς μέλη μᾶς τόσο μικροσκοπικῆς μειονότητας, ζοῦν ὑπό τῇ δαμόκλειο σπάθῃ, ὅχι μόνο τῶν ισλαμιστῶν τρομοκρατῶν ἀλλά καὶ τῶν δρακόντειων νόμων περὶ βλασφημίας. Ἐχουμε π.χ. τήν διαβόητη περίπτωση μᾶς χριστιανῆς πού καταδικάστηκε σέ θάνατο δῆθεν διότι ἔξυβρισε τὸν προφήτη Μωάμεθ.»

«Αὕτη ἡ μαρτυρική λιτανεία θά μποροῦσε νά συνεχιστεῖ: στό Ἰράν, δεκάδες χριστιανοί, ἔχουν συλληφθῆ καὶ φυλακισθῆ μόνο καὶ μόνο διότι τόλμησαν νά ἐκφράσουν τήν πίστι τους ἐκτός τῶν ναῶν τους. Ὅσο γιά τή Σαουδική Ἀραβία, αὐτή ἀπό μόνη της ἀποτελεῖ μιά εἰδική κατηγορία: παρά τό γεγονός πώς στό ἔδαφός της κατοικοῦν ἄνω τοῦ ἑνός έκατομμυρίου χριστιανοί, ὡς μετανάστες, ἀπαγορεύεται ἀκόμα καὶ ἡ ἔκφραση τῆς χριστιανικῆς πίστης σέ ἴδιωτικό χῶρο! Προκειμένου νά τηρήσει τίς ὀλοκληρωτικῆς ἔμπνευσης σχετικές ἀπαγορεύσεις, ἡ θρησκευτική ἀστυνομία τῆς χώρας πραγματοποιεῖ συχνά κατ' οἶκον ἔρευνες καὶ μέ τήν παραμικρή ἔνδειξη ἀλλης θρησκευτικῆς πίστης πέραν τοῦ Ἰσλάμ, σέρνει τούς ὑπόπτους μέ τήν κατηγορία τῆς βλασφημίας στά σαουδαραβικά δικαστήρια, στά ὅποῖα ἡ μαρτυρία ἑνός μουσουλμάνου θεωρεῖται ἔξ ὁρισμοῦ πιστό ἀξιόπιστη ἀπό ἐκείνη ἑνός χριστιανοῦ.»

Τό παράδοξο, δημος, εἶναι ὅτι ἡ «χριστιανοφοβία» αὐτή μεταδίδεται καὶ σέ κατά παράδοσι χριστιανικές χῶρες. Σέ αὐτές, ὑπό τόν μανδύα τῆς πολυπολιτισμικότητος, τῆς ἀνεκτικότητος καὶ τοῦ δῆθεν σεβασμοῦ ἀπέναντι στίς θρησκείες τῶν μεταναστῶν, ὑποβιβάζεται, περιιθωριοποιεῖται ἡ ἀκόμη καὶ ἔξοβελίζεται ἀπό τόν δημόσιο χῶρο ἡ ἀναφορά στόν Χριστιανισμό καὶ στίς χριστιανικές παραδόσεις. Ὅπενθυμίζουμε τήν ἀπαγόρευσι τοῦ στολισμοῦ μέ χριστουγεννιάτικα δένδρα στό Λονδίνο, πρόν ἀπό ὀλύγα ἔτη, γιά νά μή προσβληθοῦν δῆθεν οἱ μουσουλμάνοι μετανάστες· τήν προσπάθεια νά ἀφαιρεθῆ τό σύμβολο τοῦ σταυροῦ ἀπό τίς σχολικές αίθουσες στήν Ἰταλία, ἡ ὅποια ἀπέτυχε καὶ ἐδικαιώθη ἡ χώρα στό Δικαστήριο τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ ἄλλες πολλές παρόμοιες.

Τό μοντέλλο αὐτό τοῦ ἔξοστρακισμοῦ παντός χριστιανικοῦ λόγου καὶ συμβόλου ἀπό τόν δημόσιο χῶρο συντελεῖται ἔδω καὶ δεκαετίες καὶ στήν χώρα μας, τήν κατά παράδοσι αἰώνων Ὁρθόδοξον. Τά παραδείγματα εἶναι πολλά, ἐντόνως χαρακτηριστικά, καὶ προερχόμενα ἀπό ὅλους σχεδόν τούς χώρους τῶν Ἑλληνικῶν πολιτικῶν κομμάτων. Ὅπενθυμίζουμε τήν ἀφαίρεσι τοῦ θρησκεύματος ἀπό τίς ἀστυνομικές ταυτότητες τῶν πολιτῶν τήν προσπάθεια ἀπαλλαγῆς ἀπό τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν ἀκόμη καὶ ὀρθοδόξων (τύποις) μαθητῶν· τήν ἀπαγόρευσι τοῦ Δημάρχου Ἀθηναίων πέρυσι τό Πάσχα νά μεταδοθῇ ἀπό

τόν ραδιοφωνικό σταθμό του Δήμου ό χαιρετισμός «Χριστός Ανέστη» και τόσα άλλα περιστατικά.

Υπάρχουν, δημος, και πιό ύπογειες μεθοδεύσεις για νά τεθῆ στό περιθώριο τῆς δημοσίας ζωῆς ό έκκλησιαστικός λόγος και τρόπος ζωῆς. Πρώτο παράδειγμα εἶναι ή σταδιακή παραθεώρησις του πρωτεύοντος και κυρίου σκοπού τῆς Έκκλησίας, δηλ. του εὐαγγελισμοῦ και τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, και ό ύπερτονισμός τῆς παροχῆς μόνον τροφῆς και περιθάλψεως τῶν ἀπόρων και ἀναξιοπαθούντων. Γιά τούς ἀποδομητές τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως τοῦ τόπου μας, ή Έκκλησία πρέπει νά περιοριστῇ σέ εἶνα ἀπλό κοινωνικό-φιλανθρωπικό έργο και μόνο γι' αὐτό γίνεται ἀνεκτή.

Δεύτερο παράδειγμα εἶναι ή σταδιακή ἐδῶ και ὀλίγα χρόνια μετατροπή του μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν ἀπό όρθodoxο θεολογικό μάθημα σέ θρησκειολογικό και συγκρητιστικό. Στήν κατεύθυνσι αὐτή συμβάλλουν πρόσωπα, τά όποια ἐτοποθετήθησαν σέ καίριες θέσεις στό Υπουργεῖο Παιδείας, τά όποια

μέ τήν ἀνοχή (ή τήν ἄγνοια) κάποιων ἐπισκόπων προωθοῦν εἶνα δῆθεν σύγχρονο θρησκευτικό μάθημα παντελῶς ξένο πρός τήν παράδοσι του λαοῦ και τοῦ τόπου μας. Αποδεικνύεται γιά άλλη μιά φορά ότι και στήν χώρα μας, ἀκόμη και ἐντός του θεολογικοῦ κόσμου, ὑπάρχει χριστιανοφοβία, ἀν δχι και χριστιανομαχία.

Γιά τόν πιστό χριστιανό ὅλα τά ἀνωτέρω εἶναι φυσιολογικές ἐκδηλώσεις του πνεύματος του ἀντιχρίστου, τό όποιο ηδη ἀπό τήν πρώτη ἐμφάνισι τῆς Έκκλησίας παρενοχλεῖ και διώκει συνεχῶς τά πιστά μέλη αὐτῆς. Ἐπ' αὐτοῦ ό λόγος του Κυρίου μας εἶναι σαφής: «εἰ ἐμέ ἐδίωξαν και ὑμᾶς διώξουσιν» (Ιω. 15:20). Απλῶς στίς ήμέρες μας ό διωγμός αὐτός δέν γίνεται εὐθέως και εὐθαδοσῶς, ἀλλά ύπο τό προσωπεῖο τῆς πολυπολιτισμικότητος, τῆς ἀνεκτικότητος και τοῦ σεβασμοῦ ὅλων τῶν ἄλλων ἔκτος τῶν χριστιανῶν. Κι αὐτό ἀκριβῶς εἶναι ή χριστιανοφοβία τῆς ἐποχῆς μας.

I. K. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαίον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τήν 1ην ἑκάστου μηνός. Ιδιοκτήτης: «Χριστιανική Ενωσις Ακτίνες», οδός Καρύτση 14, 105 61 Αθῆναι, Τηλ. 210.32.35.023. Έκδότης και Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ιατρίδης, Παρθενώνος 26, 117 42 Αθῆναι. Υπεύθυνη Τυπογραφείου: Μαρία Κ. Τσινταράκη, Γαμβέττα 12, 106 77 Αθῆναι, Τηλ. 210.38.05.816. Τιμή τεύχους ΕΥΡΩ 1,50. Έποσία συνδρομή, Έσωτερικοῦ ΕΥΡΩ 15, Έξωτερικοῦ ΕΥΡΩ 30. Η Έπιτροπή ἐπιφύλασσει εἰς ἐσαύτην τό δικαιώμα νά μή δημοσιεύῃ ή νά συντέμνη κατά τήν κρίσιν της οίονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύομενα ή μή, δέν ἐπιστρέφονται. Αναγγελίαι ἐντύπων ἐν γένει και θιβλιοκρισίαι δέν δημοσιεύονται. www.xee.gr. ΚΩΔΙΚΟΣ 1692.

Τόπος ἐκδόσεως Αθῆναι, Απρίλιος 2012

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

‘Από τίς έκδόσεις «Η Δαμασκός»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:

π. ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ

“Εξι βιογραφίες συγχρόνων κορυφαίων διανοουμένων

* * *

π. ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΡΕΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΙΕΡΕΣ:

Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΕΝΟΣ ΑΓΙΟΥ

Νικόλαος Μύρων της Λυκίας

* * *

ΑΦΥΠΝΙΣΤΗΣ ΣΤΟΝ ΜΩΡΙΑ

Γιγάτιος Λαμπρόπουλος

* * *

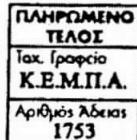
Ο ΧΡΙΣΤΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Αλέξανδρος Γκιάλας (Γ. Βερίτης)

‘Έκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210.32.21.283

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
ΚΑΡΥΤΣΗ 14, Τ. Τ. 105 61
ΑΘΗΝΑΙ



«ΑΚΤΙΝΕΣ»
Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

EYPETHPIO «AKTINΩN»

TOMOI: 1938-1997



Έπιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998